तामाङ ग्योत तामयीग लिपिरी तामसोर स्योस्यो

आदिवासी जनजाति विशेष

जाम्बुलीङ

ཛམ་བུ་ལིང་ ངེས་རེ་ལ

राष्ट्रिय साप्ताहिक NATIONAL WEEKLY

क्युअी याब-ता ल्हो, छेपा गी दीङ : सोम, ज्या: ब्रात वर्ष: ३, अंक: ८ VOL:3, NO: 8, ZAMBULING WEEKLY NEWSPAPER OF TAMANG IP, WED-FEB, 13-2002,

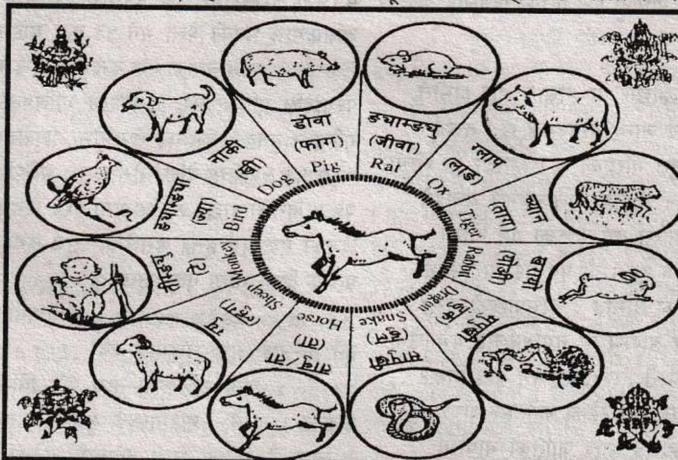
༄༅།།ལྷོ་ཚར་ལ་རྗེ་པ་ཏན་པ།། ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེས་སེམས།།

आज देखि पानी पुरुष घोडा ल्होछार वा लोसार आरम्भ ।

यो वर्ष किन तिब्बती, शेर्पा र तामाङ, ह्योल्मो लगायत ल्होछार या लोसार एकै दिनमा पऱ्यो ?

ल्होछार हो कि लोसार । तिब्बती, शेर्पा र तामाङ, ह्योल्मो चीनीया मूलका जातिहरुको जातिले मनाउने ल्होछारमा भिन्नता के हो ?

आज देखि फलाम पोथि सर्प वर्ष (च्या मो डुल ल्हो) समाप्त भइ पानी पुरुष घोडा नयाँवर्ष(क्युअी याब ताबु ल्हो) आरम्भ भयो । चिनीया परम्परा अनुसार हिजोको मध्यरातको देखि नै वर्ष फर्किएको मानिन्छ । तर पात्रोहरुमा भने आजको प्रभात देखि वर्ष फेरिएको तिथी या मिति उल्लेख गरिएको हुन्छ । पाँच भौतिक तत्वहरुको प्रभाव र बाह्र जीव तथा जन्छिहरुको नामबाट बनेको वर्ष चक्रको वर्ष फेरिने दिनको रुपमा ल्होछार या लोसार लाई उत्सवको रुपमा बडो धुमधामका साथ चिनीया मूलका जातिहरुले आजको दिन

संसारभरी नै मनाइन्छ । विशेष गरेर यो दिनलाई तथ्यगत र अन्य जातिका जनसमुदायहरुले पनि बुझ्ने भाषा भन्नु पर्दा आजको दिन चन्द्र वर्षको नयाँ वर्ष आरम्भ भएको दिन हो । अर्थात आज प्रथम चन्द्र महिनाको प्रथम दिन हो । आजकै दिन चीन, जापान, भियतनाम, सिंगापुर, मलाया, लाओस, कोरिया, मंगोलिया, तिब्बत, वर्मा आदि देशहरुमा चन्द्र नयाँ वर्ष (Lunar New Year)को रुपमा यो ल्होछार उत्सबलाई महान चाडको रुपमा मनाइन्छ ।

...बाँकि २ पेजमा

ग्याकारला तामाङ बौद्ध संघला जोम्ना

ग्याकार ह्युल्साला तामाङ ह्युल्बाला घेदुङ अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघला च्युअीसेकनीस रेमला जोम्सा तोङ डा बीमा ल्हाना तामाङ ह्युल्बाला गुडरी ज्याना थुम्जी ।चु जोम्ना फाअी याब सापुखी ल्हो तापा-ला छेपा च्युअी, च्युअीगी थेन च्युअीसोम तदनुसार सन २००२ जनवरी लाला २३-२५ तारि खकुनुदोना चाल्सा, मंगलवाडी, पश्चिम बंगाल ग्याकार ह्युल्सारी ताबा हीन्ना नेपालग्याम्से नेपाल तामाङ घेदुङला कुङ रोचोहो महेन्द्रजङ तामाङ, कुङ गाअुराअी अजितमान तामाङ, कुङ मुल्मी दिलकुमार पाखीन, अीन्टरनेशनल... स्यान्दो पेज ७री

प्रधानमन्त्रीद्वारा ल्होछारमा शुभकामना व्यक्त

जास, याम्बु । २८३८ औं ल्होछारको पुनित उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण ल्होछार प्रेमी जनसमुदायहरुमा विभिन्न राजनैतिक दल तथा राज नेताज्यूहरुबाट शुभकामना व्यक्त गर्नु भएको छ । सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री शेरबहादुर देउवाले "नेपाल एक बहुभाषिक, बहुधार्मिक तथा बहुसांस्कतिक मुलुक हो । एकअर्काको धर्म संस्कृतिको सम्मान गर्दै राष्ट्रिय एकतामा आबद्ध हुने हाम्रो परम्परा रहि आएको छ । ल्होछार पर्व मान्ने समस्त दिदीबहिनी तथा दाजुभाईहहरुलाई पनि यो पर्वले आपसी वैमनष्य हटाइ परस्परमा सहिष्णुता कायम गर्न प्रेरणा प्रदान गर्ने छ ।" दुई हजार आठसय अठतीसौं ल्होछार पर्वको अवसरमा यसप्रति आस्थावान सवै दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्नु भएको छ ।

सामान्य प्रशासन सहायक मन्त्री माननीय श्री दिलबहादुर लामाले एक प्रेशविज्ञप्ति प्रकाशित गर्नुभइ ल्होछारको मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्नु भएको छ । संसदमा प्रमुख प्रतिपक्ष दल नेकपा एमालेका महासचिव माधवकुमार नेपाल र अन्य प्रतिपक्ष पार्टि राष्ट्रिय प्रजातन्त्रपार्टिका अध्यक्ष सुर्यबहादुर थापाले हिमाली

..स्यान्दो पेज ९

སྐྱི་དུང་ལ་ ཚོ་རྟོ་ རས་དྲ་སང་ལ་ སྐུལ་མི་ ཁྲི་རི་ དོ་རྗེ།།

ཉེ་པལ་ ཏ་མང་ སྐྱི་དུང་ལ་ ཚོ་རྟོ་ པལ་ པར་སུ་རམ་ ཏ་མང་ སང་ཡུག་ཏ་ རས་དྲ་སང་གླ་ ས་སྐྱི་ ༼ཨ་དེ་བ་སི་༽ད་ ཙུ་ བ་ ཁྲི་ ༼མན་ཙ་༽རི་ དོ་རྗེ། ཁིན་པོ་ པར་ སུ་རམ་ ཨེ་ཤི་ཡ་ མ་ད་དེས་ལ་ ནོན་ སྐུལ་ མི་ ཉེན་ན། ཁིན་པོ་ ཏ་མང་ད་ ཉེ་པལ་ གྲུལ་ས་རི་ ད་བ་ ཨེ་ཤི་ཡ་ལ་ ས་སྐྱི་ ༼ཨ་དེ་བ་སི་༽ཛུ་གྲུལ་ ཛོམ་ན་སི་ དམ་བ་ ཉེན་ན། ཙུ་ ཛོམ་ན་རི་ ཉེ་པལ་, སྐྱོ་ཏང་, གྲུ་ཀར་ རྒྱལ་ས་ བང་གལ་དེས་, བར་མ་, ཐཱའི་ལྒན་ཊ, ཛ་པན་, ཕི་ལི་པིན་ས, མ་ལེ་ཤི་ཡ, ཀམ་བོ་ཌི་ཡ་ཀདེ་ རྒྱལ་ས་གསུམ་ ས་སྐྱི་༼ཨ་དེ་བ་སི་

སྣན་དོ་ པེཛ་ 6 རི་

तामाङ भाषाको पहिलो सरकारी समाचार पत्रिका

जास गाङतोक, । नेपाल अधिराज्य, भुटान, बर्मा, लगायत भारतको पश्चिम बंगाल राज्यका विभिन्न प्रदेश तथा सिक्किम राज्यमा आदि क्षेत्रमा तामाङ भाषीहरु रहेको कुरा तामाङ भाषाका विज्ञहरुले बताएका छन् । सिक्किम तामाङ बौद्धसंघका प्रचारप्रसार सचिव प्रेमकुमारी थिङ तामाङका अनुसार हालै सिक्किम राज्य...... स्यान्दो ९पेजरी

यहाँ ल्हो वा लो' ले तामाङ, ह्योल्मो, शेर्पा, गुरुङ, मनाङगे, थकाली, दुरा, जिरेल, लोमी, भुटिया, तोप्केगोला, ओलाङचुङ, होलुङ, तिब्बती आदि जातिहरुको भाषामा सम्वत, साल, वर्ष, वा पाँच तत्वमा आधारित १२ जीवजन्तुको नाममा उमेर बुझाउँने वर्ष आदिलाई बुझाउँछ। यहि वर्ष, साल, सम्बत, उमेर फेरिने वा बदल्ने उत्सव, पर्व वा चाडलाई ल्होछार वा लोसार भनिन्छ।

नयाँवर्ष लाई उत्सव वा चाड मनाउने परम्परा धार्मिक, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक रुपमा संसार भरी नै पाईन्छ। विशेष गरेर ल्होछार वा लोसार चाड नेपालको सम्पूर्ण हिमाली तथा पहाडी प्रदेश, चीन लगायत स्वशासित प्रदेश तिब्बत, मंगोलिया, सिंगापुर, मलेशिया, कोरिया, जापान, लावस, भियतनाम, कम्वोडिया, थाइल्याण्ड, बर्मा, भूटान लगायत भारतको लदाख, दार्जिलिङ, सिक्किम,अरुणाचल प्रदेश, हिमालचल आदिस्थानमा मंगोलमूलकाहरुले महत्वका साथ मनाउने गरेको पाईन्छ। यो उत्सव मुख्यतया परम्परागत चन्द्रपात्रो (Lunnar Calendar) तथा पाश्चात्य ग्रेगोरियन भारतिय कालाचक्र तथा शिव तन्त्र पात्रोमा आधारित भएको पाईन्छ। चन्द्रपात्रोमा विश्वास राख्नेहरुले चन्द्र नयाँवर्ष (Lunar New Year) चन्द्रवर्षको पहिलो महिनाको, पहिलो दिन चन्द्रनयाँ वर्ष (Lunnar New Year) आरम्भ हुने दिन ल्होछार वा लोसार मनाइन्छ। तर अपवादको रुपमा नेपालमा गुरुङ जातिले भने यहि उत्सव सूर्य पात्रोको सौरमास पौषादी १५ गतेका दिनलाई ल्होछार मानिआएको छ।

ल्होछार वा लोसारको अर्थ : ल्होछार वा लोसार' बारे हामीले प्रशस्तै छलफल गर्नु अघि त्यसको शाब्दिक अर्थ जान्नु आवश्यक छ। तसर्थ त्यसबारे प्रचलनमा पाईएका अर्थलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। ल्होछार वा लोसार "पहाडी तथा हिमाली आदिवासी/जनजातिहरु र चीनिया मूलकाहरुले मनाइने 'चन्द्र नयाँवर्ष' उत्सव वा पाँच तत्वहरुमा आधारित वर्ष चक्रको वर्ष फेरिने प्रकृयालाई बुझाउन प्रयोग भैराखेका पदावलीहरु हुन्। यो पर्वलाई आत्मसाथ गर्नेजातिहरु मध्य सबैभन्दा ठूलो जनसंख्या रहेको तामाङ र त्यसपछिको गुरुङ आदिवासी जनजातिको भाषामा नयाँवर्ष उत्सव आरम्भ वा नयाँवर्षलाई बुझाउन 'ल्होछार' पदावलीको प्रयोग भएको पाइन्छ। त्यस्तै तिब्बतीहरुसंग बढि निकट मानिने तामाङ, गुरुङ जातिको तुलनामा अल्पसंख्यामा रहेका जातिहरु शेर्पा, ह्योल्मो, मनाङगे, लोप्केगोला, सिङसा, लोमी। होलुङ आदि जातिको भाषामा 'लोसार' पदावलीले नयाँवर्षलाई बुझाउँछ। यहाँ तिब्बती भाषालाई मूलभाषा मान्दा 'लोसार' तत्सम् शब्द हो अर्थात तिब्बती भाषाबाट जस्ताको त्यस्तै आएको छ। तर तामाङ, गुरुङ तथा थकालीको भाषामा तद्भव भएर 'ल्होछार' मौलिक शब्दको रचना भएको छ। हालसम्म विभिन्न भाषाहरुमा प्रचलन रहेको 'ल्होछार वा लोसार'को अर्थ निम्न अनुसार रहेको पाईन्छ।

तामाङ जातिको तामाङ भाषामा वर्ष फेरिनुलाई "ल्होछार" भनिन्छ। यहाँ 'ल्हो' शब्दको शाब्दिक अर्थ परम्परागत रुपमा प्रचलनमा रहेको चिनिया चन्द्र नयावर्षसंग मेल खाने पाँच तत्वहरुको संयोजन रहेको विभिन्न १२ वटा जीवजन्तुहरुको नाममा नामाकरण गरिएको 'वर्षचक्र'(ल्होखोर्लो)लाई बुझाउँछ। यसलाई तामाङ भाषामा *"ल्होखोर्लो वा ल्हेखोर वा ल्होकोर"(वर्षचक्र) भनिन्छ।* यहि ल्होकोरको एउटा ल्हो छोडेर अर्को फेर्नु या बदलिनु या नयाँ आरम्भ हुने दिनलाई ल्होछार भनिन्छ। तामाङ भाषामा 'ल्हो' शब्दले " वर्ष, साल, सम्बत, सम्बतसर उमेर, " र "छार" शब्दले 'नयाँ' भन्ने बुझाउँछ अर्थात 'ल्हो' र 'छार' (वर्ष र नयाँ) दुई भिन्दाभिन्दै शब्दहरु मिलेर 'ल्होछार' नयाँवर्ष बुझाउँने शब्दावली बनेको छ। तामाङभाषामा अन्य शब्दावलीहरुले पनि क्रमशः 'ल्हो'ले वर्ष र 'दोबा'ले फर्कनु, त्यस्तै 'ल्हो' वर्ष र 'पोबा' फेरिनु र 'दीङ'ले साल, सम्वत र वर्ष ' छारदीङ'ले नयाँसाल वा नयाँसम्वत भन्ने बुझाउँछ। यस प्रकार तामाङ भाषामा नयाँवर्ष "ल्होछार"लाई 'ल्होदोबा' एवं 'ल्होपोबा' र छार दीङ पनि भनिन्छ।

तिब्बतीहरु नयाँवर्षलाई "लोसार" भन्दछन्। यहाँ पनि 'लो'ले सम्वत, सम्वतसर, साल, वर्ष, उमेर तथा १२ वटा जीवजन्तुहरु भएको वर्ष चक्रलाई पनि बुझाउँछ। नेपालको शेर्पा, ह्योल्मो, सीङसा, तोप्केगोला, डोल्पाली, होलुङ आदि यी सवैजातिहरुको भाषामा पनि तिब्बती भाषाको "लोसार" शब्दावली नै नयाँवर्ष बुझाउन प्रयोग भएको पाईन्छ। तिब्बती भाषामा या ह्योल्मो, शेर्पा, सिङसा, लोमी, होलुङ आदि जातिको भाषामा 'लो' शब्द ले वर्ष, र 'सार'ले नयाँ अथवा नवीन भन्ने, बुझाउँछ। 'लो' र 'सार' (वर्ष र नयाँ) दुईशब्द मिलेर 'लोसार' अर्थात नयाँवर्ष शब्द बनेको छ *। यहाँ लोसारको अर्थ 'राब्ज्यूङ लो'को १२ जीव तथा पन्छीहरु र पाँच खामहरु संयोजन रहेको वर्षचक्रको लो(वर्ष) फेरिनु तथा तिब्बती राजाको सम्बत् या तिब्बती साल 'ग्येल्बु लो' (यो वर्ष ग्येल्बु लो- २१२९ सौं हो।)फेरिने दिनलाई बुझाउँदछ

**तिब्बति भाषाको 'सारपा' शब्दले नविन, नयाँ, बुझाउँछ र तिब्बति भाषामा यहि सारपा शब्दको 'सार'शब्दांसलाई अन्य शब्दहरुमा जोडरे नयाँ अर्थ बुझाउनेमा प्रयोग भएको पाईन्छ। जस्तै लोसार, देबसार(नया पुस्तक,खाङसार(नया घर)आदि*

ल्होछार वा लोसार वा चन्द्र नयाँवर्ष परम्परा केहो

'ल्होछार वा लोसार' परम्परा खगोलशास्त्र अनुसार सूर्य र चन्द्रमाको गतिसंग सम्बन्धित नभएर बाह्र जीवजन्तुहरुको नाम र तिनमा प्रभाव पार्ने पाँच भौतिक तत्वहरुको आधारमा सृजित राब्ज्युङ ल्होखोर (६० वर्षे वर्षचक्र) चन्द्रपात्रोमा आधारित विश्वको सबैभन्दा पुरानो परम्परा मानिन्छ। यसको आजभन्दा ४७०० वर्ष अगाडी सुरु भएको तथ्य चिनिया खगोलशस्त्रको ईतिहासमा पाईन्छ। यो खगोलशास्त्र तथा ज्योतिषशास्त्र एवं पश्चिमी प्रसिद्ध ग्रेगोरिएन पात्रो र बौद्धदर्शनमा आधारित कालाचक्र पात्रो अथवा सौर्य पात्रोसंग तथा चन्द्र, सूर्य तथा ग्रह नक्षेत्र आदिमा आधारित वैज्ञानिक खगोलशास्त्रको प्रयोग तथा व्याख्यासंग पनि सम्बन्ध रहेको हुन्छ।

यो परम्परा अनुसार चन्द्रवर्षको वर्षहरु, पाँच तत्वहरुमा आधारित भिन्दाभिन्दै १२ जीवजन्तु र पन्छीहरुको नामबाट वर्षहरुको नामाकरण गरिएको हुन्छ र यो वर्षचक्र परम्परामा एक वर्षलाई १२ चन्द्र महिनाहरुमा विभाजन गरिएको हुन्छ। अधिकमास भएको बेला भने १३ वटा महिना हुन्छ।

सामान्यतया एक चन्द्रमास(चन्द्र महिना)लाई दुई भागमा, औंसीको भोलिपल्ट परेवादेखि पूर्णिमासम्म र पूर्णिको भोलिपल्ट परेवादेखि औंसीको दिनसम्म विभाजन गरिएको हुन्छ। जसलाई नेपालीमा "शुक्लपक्ष"(प्रतिपदा परेवा देखि पूर्णिमासम्म) र "कृष्णपक्ष"(पूर्णिमा देखि औंसीसम्म) भनिन्छ। यो अवधि अर्थात् एक चन्द्र महिनामा २९.५ दिनको हुन्छ। सौर्यपात्रोमा ३६५ दिनको एक वर्ष हुने भएकाले चन्द्रवर्षमा ३५४ दिनको एक वर्ष हुन्छ जसलेगर्दा सूर्य तथा चन्द्र पात्रोको विचमा मिलाउन चन्द्रवर्ष प्रत्येक तिन वर्षमा एक पटक [365-(29.5 x 12) 354 = 11 X 3 = 33 days leap month] 'अधिकमास' जोडिन्छ। यसरी 'अधिकमास' जोडिएर हुने वर्षलाई 'चन्द्र मलमास वर्ष' (Lunar Leap Year) भनिन्छ।

चन्द्र महिनाको नाम पनि विभिन्न भाषामा चन्द्रमा कै अर्थबाट बनेको पाईन्छ। जस्तैः- महिनालाई बुझाउन तामाङ भाषामा लानी(लाङी) चन्द्रमा को अर्थबाट नै महिना भन्ने पदावली बनेको पाइन्छ तसर्थ *तामाङ*भाषामा "ला" ले महिना बुझाउँछ, त्यस्तै चिनिया भाषामा पनि चन्द्रमालाई युये भनिन्छ महिना बुझाउन "युये" पदावलीलाई प्रयोग गरेको छ,, त्यस्तै *तिब्बती* भाषामा दावा चन्द्रमा कै अर्थमा महिना बुझाउन "दावा अर्थात दा" पदावलीको प्रयोग गरिएको छ। त्यसकारण पश्चिमी ग्रेगोरिएन पात्रो र चीनमा प्रचलित पौराणिक "स्हािया साम्राज्यकाल"को पात्रो परम्परा अनुसार चिनिया पहिलो चन्द्र महिना वा नेपालमा तामाङ पहिलो चन्द्र महिना 'खेला' नयाँचन्द्रमा उदाउने दिन (NEW MOON DAY) माघशुक्लपक्ष प्रतिपदा देखिआरम्भ हुन्छ। त्यस्तै तिब्बतीहरुले 'होर दावा दाङबो या बोओी दावा दाङबो' भनेको अर्थ पनि प्रथम चन्द्र महिना नै भनेको हो। यहि परम्परा नेपालमा मात्र नभएर चिनिया मुलका सम्पूर्ण देशहरु मंगोलिया, हङकङ, लाओस, भियतनाम, कम्पोचिया, मलेसिया, सिंगापुर, जापान, कोरिया, बर्मा, भुटान, सिक्किम आदि मुलुकहरुमा यद्यपी प्रचलनमा छ। यसको अलावा इरान, पर्सिया, महाराष्ट्र(भारत) आदि मुलुकहरुमा पनि चन्द्रमासमा आधारित नयाँवर्ष उत्सव मनाउने प्रचलन पाईन्छ।

यसबाट पनि ल्होछार वा लोसार भनेको नै चन्द्रमामास(महिनामा) आधारित र पाँच तत्वहरु सम्मिलित जीवजन्तु र पन्छीहरु वर्षे पिच्छे भोगगर्ने वा फेर्ने वर्ष परम्पराको नयाँवर्ष **(Elemental new year)** सरोकार राख्ने कुरा बुझ्न सकिन्छ। चन्द्रवर्षको पहिलो चन्द्र महिनाको, पहलो दिन नै चन्द्रवर्षको नयाँवर्ष आरम्भ वा ल्होछार (लोसार) हो। चिनिया खगोलशस्त्रमा यस परम्पर लाई चन्द्र नयाँ वर्ष परम्परा (Lunnar New Year Tradition) नै भनेको पाईन्छ।

यसप्रकार १२ जीवजन्तु र पाँच तत्वको अधारमा सृजना भइराखेको वर्ष (Elemental year) फेर्दाको उत्सव नै हिमालय तथा पहाडी क्षेत्रका तामाङ, गुरुङ, शेर्पा, थकाली, मनाङगे, ल्होमी, दुरा, जिरेल, होलुड, लेप्चा, भुटिया, तिब्बती, भुटानी, लादाखी आदि समुदायले मनाउने नयाँवर्ष उत्सव ल्होछार वा लोसार हो। नेपाल र भारतमा प्रचलित चन्द्रमास अनुसार यो दिन माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदा परेवा तिथिका दिनदेखि चन्द्र नयाँवर्ष उत्सव मनाउने गर्दछ।

चीनमा ल्होछार वा चिनिया चन्द्र नयाँवर्षको इतिहास

ल्होछार वा लोसार चाड विभिन्न बाह्र जीवजन्तुहरुको नाममा बाह्र बर्षलाई पाँच भौतिक तत्वहरुको आधार सृजना भइराखेको बर्षचक्र परम्परामा आधारित वर्ष, महिना, दिन गणना गर्न सकिने पौराणिक ज्योतिषशास्त्र संग सम्बन्ध रहेको परम्परा हो। यो परम्परा चिनिया चन्द्रपात्रोको परम्परा जति पुरानो छ त्यतिनै पुरानो र ऐतिहासिक भएको तथ्य भेटिएको छ।विश्वभर प्रचलनमा रहेको 'चन्द्र नयाँवर्ष' अर्थात् 'चन्द्रमास'को आधारमा वर्ष परिवर्तन हुने यो 'ल्हो' परम्परा पश्चिमी 'ग्रेगोरियन' र बौद्धदर्शनमा आधारित 'कालाचक्र' पात्रो वा सौर्य पात्रोसंग मेल खान्छ। साल, सम्बत्, सम्वत्सर, बर्ष, महिना, दिन, रात फेरिने कुरो आधुनिक वैज्ञानिक भाषामा भन्नु पर्दा खगोलशास्त्र र ज्योतिष विज्ञानसंग पनि गाँसिएको हुन्छ। त्यसैले चन्द्र नयाँवर्ष अनुसार वर्ष (ल्हो वा लो) फेरिने परम्पराको आफ्नै छुट्टै मुल्य, मान्यता, ईतिहास र परम्परा रहि आएको छ। यहि परम्परा नै विश्वभर चन्द्र नयाँवर्ष पर्वको रुपमा मनाईन्छ। चीनमा चन्द्र नवबर्ष एव ऋतुं परिवर्तन् उत्सव(सुर्य दक्षिणबाट उत्तरी ध्रूवतर्फ लाग्ने समय अर्थात् Winter Solstice age प्रवेस भएको) Spring Festival उत्सव एकै दिन मनाइन्छ।

फलाम-पोथी सर्प-वर्ष पछिको चिनिया चन्द्रवर्ष ४७०० औं पानी-पुरुष घोडा वर्ष हो। "चिनिया प्राचिन 'स्हीया' साम्राज्य र बादशाहहरुले प्रचलनमा ल्याएको 'स्हीया' पात्रो परम्परा अनुसार पनि चिनिया चन्द्रवर्षको प्रथम चन्द्रमहिनाको प्रथम दिनलाई नयाँवर्ष आरम्भ उत्सव मनाइने कुरा उल्लेख छ *। यो परम्परा "ई.पू.२१००-१६००मा प्रारम्भ भएको कुरा चिनिया चन्द्र नयाँवर्ष परम्पराको ईतिहासमा उल्लेख गरेको पाईन्छ र हजारौं वर्ष देखि हालसम्म निरन्तर चलिआएको छ, यहि समयदेखि चिनियाहरु 'स्प्रीङ्ग फेष्टीभल' मान्दछन। यस दिनलाई उनीहरु "युआन" दिन पनि भन्दछन्। यसको अर्थ नवीन आरम्भ हो। चिनियाहरु आफ्नो महिनालाई 'युअे' भन्दछन, यसको अर्थ 'चन्द्रमा' हो। चिनिया चन्द्रवर्ष चक्रमा एउटा पूर्ण वर्षचक्र ६० वर्षमा पुरा हुन्छ। यो वर्षचक्र १२ वटा विभिन्न जीवजन्तुहरुले भोग गर को हुन्छ। यी जीवजन्तुहरु पौराणिक चिनिया संकेतअनुसार क्रमश: मुसा, गोरु, बाघ, खरायो, ड्राइगन, सर्प, घोडा, भेँडा, बाँदर, पन्छी, कुकुर, बँदेल रहेका छन्। यी नै जीवजन्तुहरु चिनिया पाँच भौतिक तत्वहरु(खामहरु) क्रमश: काठ, आगो, धातु, पानी, र माटो संग मिलेर ६० वर्ष चक्र पूर्ण हुन्छ। यी पाँच भौतिक तत्वहरुको प्रभाव भिन्दाभिन्दै हुन्छ। यी पाँच तत्वहरुको पनि प्रत्येकको 'यीड र याङ' अर्थात् 'याब युम' (पुरुष र स्त्री) हुन्छ। चिनियाहरुको मतअनुसार 'काठ' तत्वले सृजनशील र कल्पना गर्नसक्ने, 'आगो' तत्वले परम्परावादी शक्तिवान, लालची, बौद्ध उत्सुकतावादी, 'धातु' तत्वले बाध्यात्मक, 'पानी' तत्वले चेतक, चेतनामुखी र 'माटो' तत्वले स्थायी, दृढसंकल्पी व्यक्तित्वको रुपमा विश्वास गर्दछन्। खाम वाहेक चिनिया ज्योतिषशास्त्रमा आठवटा पार्खहरुले पनि महत्व राख्दछ।

त्यसैगरी नेपाल तामाङ घेदुङ, सिक्किम तामाङ बौद्ध संघ, अखिल भारतिय तामाङ बौद्ध संघहरुले बर्षेनी मनाउँदै आईरहेको ल्होछार वा ल्होसारको तिथि र मिति पनि यहि नै दिनमा पर्छ। (हेर्नुहोस् ❶ chinese Astrology and lunar Calender)

* Chinese lunar Calender and Main Holidays
China's lunar or Xia calender which is said to have come existence as early as the Xia Dynasty(about 2,100- 1,600 B.C.), has been use for several thousand years and is still in common use today.According to the lunar calendar China's main holidays are as follows
The Spring Festival this hpliday falls on the first day of the first lunar month. It is the most important festival in China, usually celebrated with great pomp,feasting and merry making. ....(*page no,294*,Practical Chinese Reader Elementary cour: book 1. *THe COMMERCIAL PRESS, 1996, Beijing*)

ཏ་མང་ ལྷོ་ཆར་ ཁྲི་མ तामाङ जातिमा ल्होछार परम्परा

चन्द्र वर्षको पहिलो चन्द्र महिनालाई तामाङ भाषामा 'खेला' भनिन्छ। चन्द्र महिनाको पहिलो दिन नै तामाङहरुको वर्षारम्भको दिन हो।

१२ औं चन्द्रमहिना 'तापाला' दोप्पा सकेर 'खेला छेपा गी' नयाँ चन्द्रमा उदाउने दिन (New Moon) बाट ल्हो (वर्ष) फेर्दछ। यो महिना सौर्य पात्रोअनुसार पुस/माघ महिनामा पर्दछ अर्थात् ठ्याक्कै भन्नुपर्दा माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदा परेवाको दिन पर्दछ। यहि दिनदेखि चीनमा पनि चिनिया चन्द्र वर्षको चन्द्र महिनाको पहिलो दिन अर्थात चिनिया चन्द्र नयाँवर्ष आरम्भ हुन्छ। यो विश्वभर प्रचलित पाँच तत्वहरुको संयोजन रहेको १२ वटा जीवजन्तु र पन्छीहरुको नाममा आधारित ल्होखोर्लो (वर्षचक्र) परम्परा जो चन्द्रपात्रो परम्परामा आधारित छ। तामाङहरुले सदियौं देखि नै यहि 'ल्होखोर्लो' वर्षचक्रको आधारमा नै आफ्नो उमेरको गन्ति गर्ने, कति वर्षको भयो ? भनेर गणना गरी आएको थियो। तामाङहरुको वर्तमान भूगोलमा आफ्नो राज्यसत्ता नरहे पछि झण्डै अढाई सय वर्षदेखि यो परम्परा कथ्यमामात्र सिमित हुँदै गए र तामाङहरुले आज २१औं शताब्दीसम्म आइपुग्दा आफ्नो लिखित ज्योतिषशास्त्र र पात्रोको अभावमा, यो एतिहासिक वर्ष चक्रपरम्परालाई नेपाली माघ महिनातिर फेर्दछ भन्ने संम्झनालाई लगातार सन १९९० को दशकसम्म आइपुग्ने गरी मौखिक र कथ्य रुपमा भएपनि साँचेर राख्नसफल भए। तर आज समयले कोल्टे फेरिसकेको छ। माघमा ल्हो फेर्छ भन्ने पुरोनो मान्यता र त्यो कथ्य सम्झनाहरु अब तथ्यमा र बैज्ञानिक रुपमा पुष्टि भइसकेको छ। किनभने तामाङहरुको माघमा ल्हो फेर्छ भन्ने त्यो मान्यतासंग चिनिया ज्योतिष तथा चन्द्रपात्रो परम्पराको वर्ष फेर्नेदिन ठ्याक्कै मेल खान्छ।

चिनिया ज्योतिषशास्त्र र परम्परागत चन्द्र वर्षचक्र प्रणालीको प्रथम चन्द्र महिनाको प्रथम दिन वा वर्ष फरिने दिनले नेपालीमाघ महिनासंग सरोकार राख्दछ अर्थात चन्द्र नयाँवर्षको पहिलो महिनाको पहिलो दिन जसलाई ज्योतिषशास्त्र वा खगोलशास्त्रको भाषामा माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदा परेवा वा तामाङ भाषामा "खेलाछेपा गी" भनिन्छ।

भारतीय सूर्य पात्रोमा माघ महिना दसौं सूर्य महिना हो र माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदा परेवाबाट सुरु हुने दिन वा महिना चन्द्र महिना हो। तसर्थ तामाङहरुले

माघमा ल्हो फेर्छ भन्ने मान्यता सत्य हो। माघशुक्लपक्ष प्रतिपदाबाट शुरु हुने चन्द्र महिना अर्थात् 'खेला' एसियाली तथा चिनिया चन्द्र वर्ष परम्पराको पहिलो चन्द्र महिना हो।

तामाङ भाषामा 'छेपा'को अर्थ महिना वा तिथि (DATE) आरम्भ या प्रारम्भ वा सुरुवात हो र 'गी' को अर्थ प्रथम वा पहिलो वा गन्तिको आरम्भ हो। त्यसरी नै चन्द्र महिनाको अन्तिम दिन औसी हो जसलाई तामाङ भाषामा "दोप्पा" भनिन्छ। 'दोप्पा'को अर्थ निस्पट अँधेरो वा 'लाङी दोवा' चन्द्रमा फर्कनु हुन्छ अर्थात् कालो या नराम्रो दिनहरु सकेर राम्रो या जुनेली दिनहरुको शुरुवात (New Moon Day or Starting of New Month) हो। *यो वर्ष प्रणालीमा वर्षहरुलाई वर्षचक्र(ल्होखोर्लो)मा १२ जीवजन्तुहरुको नामबाट पुकारिन्छ। जसको तामाङ नामाकरण क्रमश: १) मुसा (इयाम्ड्यु/नाम्युङ), (२) गोरु (ग्लाप), (३) बाघ (च्यान), (४) खरायो/विरालो(खरा/तावर), (५) गरुड(मु-पुखी), (६) सर्प(सा-पुखी), (७) घोडा(ताबु/ता), (८) भेँडा(ग्यु), (९) बाँदर(माकार/तीम्ड्यु), (१०) पन्छी (नामे/इयाम्ड्या/नाका), (११) कुकुर (नाकी), (१२) बँदेल (डोवा/तीली) रहेको हुन्छ।* यसलाई १२ वर्षचक्र "ल्होकोर च्युनी वा ल्होखोर च्युआीडी" भनिन्छ। यो ल्होकोर च्युडी संग अगाढ सम्बन्ध राख्ने पाँच तत्वहरु अर्थात् 'खाम -डा' तामाङ भाषामा (क) सीङ (wood), (ख) मे (Fire), (ग) सा (Earth), (घ) फाग्री (Iron) र (ङ) क्युआी (water) हुन यी खामहरुको पनि दुई प्रभाव 'याब र युम' पुरुष र स्त्री हुन्छ यो पाँच खाम चक्रले एउटा १२ वर्ष चक्र पुरा गर्दा ६० वर्ष, एक राब्ज्युङ ल्होकोर अर्थात् बृहस्पति वर्षचक्र पूरा हुन्छ यसैलाई एक सम्वत्सर भनिन्छ।

तामाङ भाषामा चन्द्रमालाई 'लानी या लाङी' भनिन्छ। *चन्द्रमा 'लानी'बाटै तामाङ भाषामा 'महिना'लाई "ला" भनिएको हो* । वर्षहरुको जस्तै १२ चन्द्र महिनाहरुको तामाङ भाषामा नाम यसप्रकार छ। *१२ चन्द्र महिनाहरुको नाम क्रमश: तामाङ भाषामा पहिलो चन्द्र महिनाबाट (१) खेला (पुस/माघ), (२) बेनेला (माघ/फाल्गुन), (३) नाम्डुङला (फाल्गुन/चैत्र), (४) दुगुला (चैत्र/वैशाख), (५) डोवाफ्रेला (वैशाख/जेठ), (६) ब्याल्बोला (जेठ/असार), (७) गोनेला (असार/साउन), (८) यान्देला (साउन/भदौ), (९) म्हेनीङला (भदौ/असोज), (१०) सोकरातीला (असोज/कात्तिक), (११) बोआीतापाला (कात्तिक/मंसिर), (१२) तापाला (मंसिर/पुस) हुन।*

त्यसैले तामाङहरुको प्रचलनमा रहेको 'ल्होखोर्लो'लाई राष्ट्रिय तथा अन्तर राष्ट्रिय ऐतिहासिक खगोलशास्त्रीय तथा ज्योतिषशास्त्रीय मान्यताका आधारहरुसंग तुलना गरेर हेर्ने हो भने सौर्य पात्रोको आधारमा सृजना भएको माघे संक्रन्ति (दशौं सूर्य महिना माघ १ गते) हाम्रो ल्हो फेर्ने दिन होइन।

ल्होछारमा तामाङहरु आरम्भमा गाँउघर, बाटोघाटो, चौतारा, विसौनीहरुको मर्मत सम्भार गर्ने, घर आगन सफासुघर लिपपोत गर्ने गर्दछन्। त्यसपछि उत्सवको लागि आवश्यक सामाग्रीहरु सामल, अन्नपात आलु, भ्याकुर, तरुल, फलफूलहरु, लुडता दार्ज्यु,आदिको जोहो गर्दछन्। सकेसम्म त्यहिवर्ष ऋण फिर्ता गर्ने वा मुक्त हुने, नयाँवस्त्र फेर्ने, पुराना बुन्दैगरेको अपुरो तानहरु पुरा गर्ने, घर परिवार जम्मा हुने गर्दछन्। ल्होछारको नवीन आरम्भमा फोला डाला, कुलपुजा गर्ने, ठूलो नाताको मान्यवरहरुसंग आशिर्वाद थाप्ने, सामूहिक भेला भई सांस्कृतिक कार्यक्रम नाचगान गर्ने, सभा, साहित्य गोष्ठि, प्रवचन आदि कार्यक्रम गर्ने, नाताकुटुम्वहरु कहाँ पाहुना जाने, चेलीबेटिहरुलाई बोलाएर ख्वाउने, नववर्षको उपलक्ष्यमा मंगलकामनाहरु सहितको सुखदु:खका अनुभवहरु साटासाट गर्ने गरिन्छ। संसारकै प्राणी जगतको सुख, शान्ति र कल्याण होस् नराम्राहरु फाल्ने, त्याग्ने, छाड्ने र आगामी वर्ष राम्रो मंगल होस् भनी प्रार्थनासभा, पुजा आराधना एवं घर आँगन तथा वरिपरिका डाँडाहरुमा लुडदर दार्ज्यु गाड्ने र फहराउने गरि आएको पाइन्छ। नेपालका नेपाल तामाङ घेदुङ, भारतका अखिल भारतिय तामाङ बौद्ध संघ र सिक्किम तामाङ बौद्ध संघले यो साँस्कृतिक चाडलाई छेपा गी(परेवा) देखि पन्चमी(श्रीपंचमी)का दिनसम्म बडोधुमधामले मनाउने निर्णय गरेको कुरा तामाङ संघसंस्थाहरुले ल्होछार सम्न्धमा प्रकाशन गरेको अपिलहरुमा उल्लेख छ।

नेपालमा तिब्बती तथा शेर्पा र तामाङ तथा ह्योल्मो जातिको 'ल्होछार वा लोसार''को मितिमा फरक किन पर्छ ?

ल्होछार वा लोसारको वारेमा जानी सकेपछि यो चाड मनाउनेहरु विच किन समय अन्तर भयो भन्ने जिज्ञासा उठनु स्वाभाविक नै हो। यो ल्होछार परम्परा मुख्यतया चिनिया सभ्यताकै उपज भएकाले सामान्य चिनिया, तिब्बतिहरुको खगोल शास्त्रीय मान्यता,पात्रोपरम्पराको विकास र ज्योतिष शास्त्रको ईतिहास र उत्पत्तिका वारेमा थोरै भएपनि जान्नु पर्ने हुन्छ। तसर्थ यहाँ सार प्रस्तुत गर्ने जमर्को गरिएको छ।

तिब्बती ज्योतिष तथा खगोल शास्त्रको ईतिहास सार:

तिब्बतमा दुइ प्रकारका पात्रो परम्पराको प्रचलन रहेको पाईन्छ। ती हुन "ज्युङ ची (Elemental Astrology) र "कार ची" (Astronomy) यो पात्रो परम्परा तिब्बतीयनहरुले चीन, भारत, पर्सीया, ग्रीस लगायतको देशहरुबाट आयात गरिएको ईतिहासमा पाईन्छ। तिब्बतमा चिनिया चन्द्रवर्ष परम्पराले दोश्रो शताब्दीमा तिब्बतका प्रथम राजा 'ङ्याखारि छेन्पो (gNya-khaTri-bsten-po-2nd century B.C.) को समयमा प्रवेश पाएको हो। यो भन्दा पहिले तिब्बतिहरुमा पाँच भौतिक तत्वहरुको आधारमा ज्योतिष हेर्ने परम्परा थियो जो बोन धर्म तथा प्रकृति पूजकहरुको कालो र सेतो तान्त्रिक प्रणालीमा आधारित थियो, जसमा प्राणी बली दिईन्थ्यो।

वास्तवमा चौथो शताब्दीमा तिब्बतमा बौद्ध धर्मको व्यापक विकास भएपछि मात्र हालको ज्योतिष तथा खगोल शास्त्रले तिब्बतमा विकास हुने राम्रो अवसर मिलेको हो। यहि समयमा तिब्बतको नवौं राजा Pude Gungyal को शासनकालमा वोन परम्परादेखि चलिआएको winter सिजनमा नराम्राहरुलाई त्याग्ने, आध्यात्मि रक्षाका निम्ति ठूलो परिमाणमा धुप वालेर जुन उत्सव मनाईन्थ्यो। यो उत्सव एक जना महिलाले समय अर्थात काललाई चन्द्रमाको गतिको आधारमा निर्धारण गरिने परम्परालाई BLEMA (rgad-mo bal-ma) नामाकरण गरिए देखि (खुर्पानीको फुल खेल्ने बसन्तऋतुको आगमन ताका) मनाईने किसानहरुको पहिलो महत्वपुर्ण यो उत्सव लोसारको रुपमा परिणत भएको थियो[16]। त्यसपछि पनि तिब्बतका राजा gNamri Srong bTsan ले छैठौशताब्दीमा चार जना प्रतिभाशाली विद्वानहरुलाई चीनमा ज्योतिष तथा खगोलशास्त्रको अध्ययन गर्न पठाएका थिए। यो क्रम निरन्तर जारी रहेको देखिन्छ र छैठौं शताब्दीका तिब्बती राजकुमारले विवाह गरेका पाँचौं रानी, चिनिया राजकुमारीले चीनबाट चिनिया खगोल शास्त्र र ज्योतिष शास्त्रका पुस्तकहरु आफ्नो साथमा ल्याएका थिए। त्यसै खगोल शास्त्रीय चिनिया परम्पराको प्रभावले तिब्बतमा खगोलशास्त्र तथा ज्योतिष शास्त्रमा नयाँ आयाम थपेको थियो र त्यसरी नै सातौं शताब्दीमा तिब्बती राजा rSong bTsan sGam Po को पालामा पनि तिब्बतमा खगोल तथा ज्योतिष शास्त्रकोद्रुतगतीमा विकास भएको पाईन्छ।

त्यसले आठौं शताब्दीमा पुगेर तिब्बतमा ज्योतिष शास्त्रले 'स्वर्णयुग' GOLDEN AGE को रुपधारण गरी इतिहास कायम गरिदियो। सन १०२७ अग्नी खरायो वर्ष पछि, बौद्ध दर्शनको "श्रीकालाचक्र तन्त्र"को मुख्य तिनखण्डको आधार भूत अनुवाद संस्कृत भाषाबाट तिब्बति भाषामा लगेपछि तिब्बती पात्रो कालाचक्र (सौर्य)नयाँ वर्ष परम्परानुसार तिब्बती तेश्रो महिना(बोआी दावा सुम्पा) देखि प्रारम्भ भएको तिब्बति पात्रोको प्रचलन आरम्भ भयो। यसै बेला देखि तिब्बती चन्द्र पात्रोको तिथिमा घढबढ को भिन्नता तथा चन्द्र मलमास वर्ष जाड्ने कुरा अरु पात्रोहरुमा भन्दा भिन्न रहन गएको पाईन्छ। जो दाथो वा लोथो(पात्रो) यद्यपी तिब्बती प्रचलनमा छ। याहि खगोलशास्त्र तथा ज्योतिष परम्परा दशौं शताब्दीमा

पुगेपछि शिथिल भयो । पछि बल्ल सत्रौं शताब्दीमा पुगेर पाँचौं दलाई लामा 'ङावाङ लोब्साङ ग्यासो'को शासनकाल देखिमात्र पून: राजकीय रुपमा मान्यता पाएको थियो । यसै परम्परालाई वर्तमान दलाई लामा 'दे ठी यीस्ये साङग्ये ग्यासो'ले निरन्तरता दिईरहेको छ । तिब्बतीहरुले नववर्ष उत्सव र धार्मिक कर्मकाण्डहरुले यहि तिब्बती चन्द्रपात्रो कै आधारमा गर्ने गरिन्छ ।

तिब्बती तथा शेर्पा नयाा वर्ष(लोसार) र अन्य नयाा वर्ष(ल्होछारमा भिन्नता आउनुको कारण:

तिब्बती चन्द्रपात्रो र ग्रेगोरियन पश्चिमी पात्रो र भारतीय पात्रोमा सामान्य भिन्नता छ । त्यो भिन्नता भनेको तिब्बती पात्रोमा जम्मा बर्षभरिमा ३६० दिनमात्र हुन्छ ❽। तिब्बती 'लोसार' नेपालमा प्रत्येक वर्ष चन्द्र महिनानुसार फाल्गुन शुक्लपक्ष प्रतिपदाको दिन पर्दछ । तर प्रत्येक तीन वर्षमा एक पटक तिब्बती 'लोसार'को त्यो दिन माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदाको दिनमा नै पर्दछ । किनभने तिब्बती पात्रोमा लोप हुने चन्द्र दिन र बृद्धिहुने चन्द्र दिन अर्थात तिथि नेपाल, भारत, लगायत अन्य समुदायहरुमा प्रचलित परम्परा भन्दा भिन्दै छ । त्यसैगरी चन्द्रमासको आधारमा निर्धारण गरिने अधिकमास वर्ष (lunar leap year) हामी कहाँ भन्दा एक वर्ष पछिमात्र हुन्छ । यहि अन्तरले चिनीया तथा नेपालका तामाङ, ह्योल्मो जातिहरुले मनाउने ल्होछारको परम्परा, प्रकृति, स्वरुप र मान्यता एउटै भएतापनि तिथि र मितिमा अन्तर आएको हो । यो अन्तर तिब्बतमा कालचक्र तन्त्र मुताविकको पात्रो प्रवेश भएदेखि मात्र भएको हो - यो कुरा Tibetan Astronomy Astrol-ogy, a brief introduction नामक वर्तमान तिब्बती निर्वासित सरककारको खगोल तथा ज्योतिषशास्त्र विभागद्धारा प्रकाशित पुस्तकको पेज नं १४ दोश्रो प्यार ाग्राफमा लेखिएको छ ।)

त्यसकारण तिब्बतीहरुले मान्ने चन्द्र नयाँवर्ष र अन्य चिनिया परम्पर ागत चन्द्र नयाँवर्षमा भिन्नता भएको हो । यहि कारणले गर्दा एउटै आधार मूल्यमान्यता भएको ल्होछार भएर पनि तामाङ, ह्योल्मो, चिनियाहरुले मनाउने र तिब्बती, शेर्पाहरुले मनाउने ल्होछार वा लोसारमा भिन्नता रहन गएको हो ।

यो कुरा स्पष्ट हुनको लागि गत वर्षको चीन तथा नेपालको चन्द्रपात्रो र तिब्बती चन्द्रपात्रोहरुलाई हेरेमात्र पुग्छ । पानी-स्त्री घोडा वर्षको तिब्बति पात्रोमा चन्द्रमहिना १३ महिना अधिकमास भएको छ अर्थात चन्द्र मलमास वर्ष मानेको छ । त्यसरी नै नेपाल, भारत, चिनिया पात्रोमा गतवर्ष फलाम-पुरुष सर्प वर्षमा नै चन्द्र महिनामा १३ वटा महिना अधिक मास अर्थात चन्द्र मलमास वर्ष मानेको थियो । मलमास वर्ष(lunar leap year)मा भिन्नता नरहेको भए तामाङ, ह्योल्मो, तथा चिनिया ल्होछारसंगै नै तिब्बती तथा नेपालमा शेर्पा जातिको लोसार पर्ने थियो । यसले गर्दा तिब्बती चन्द्रवर्षको प्रथम महिना यो वर्ष नेपाल, चीन तथा भारतीय चन्द्र वर्षको प्रथम महिनासंग बाभिन पुग्यो र एकै दिनमा पर्न गयो । भने अगामी वर्षमा हालको तिब्बती अधिक मास वर्षको कारण अन्य चन्द,पात्रोहरुको पहिलो महिना तिब्बती चन्द्र महिनाको १२ औं महिना आर म्भका दिन पर्छ । अर्थात तिब्बतीहरुको लोसार भन्दा एक महिना अगावै अन्य लोसार वा ल्होछार आउने छ । यस प्रकार तिब्बती चन्द्र पात्रोमा आएको भिन्नताका कारण नेपालमा तामाङ तथा ह्योल्मो जातिले मनाउने र तिब्बती, शेर्पा जातिले मनाउने ल्होछार वा लोसारको मितिमा भिन्नता आएको हो ।

श्रद्धेय धर्मराज लामागुरु दलाइ लामाका नाम्याल निजी गुम्बा शिकागो स्थित तिब्बतियन सेन्टरले http://www.buddhapia./tibet/newyear.html मा राखेको द स्टोरी अफ लोसार न्यूयर शिर्षकमा राखिएको सूचनाअनुसार 'वर्तमान तिब्बतीहरुले मनाई रहेको लोसार नै तिब्बतमा किसानहरुले वोनकाल देखि मनाउदै आएको उत्सव हो । जसलाई हामी लोसार भनेर बडो धुमधामले मनाउने गर्दछौं । लोसार आरम्भ भएको दिन जनता अर्थात किसानहरुले मुख्य रुपले मनाउने भएकोले उक्त दिन नै लो फेरिने भएपनि र ाजाको सम्वत ग्यल्बु लो भोली पल्ट छेपा डीको दिन राजाले धुमधामले आधिकारिक कार्यक्रम राखेर मनाउने तथा शुभकामनाको आदान प्रदान गर्ने गरि आएको छ' भन्ने उल्लेख छ । यसले तिब्ब्ती ग्येल्बो ल्होछार र चिनिया ल्होछारको प्रकृति उत्पति र मान्यता एउटै भएको दर्शाउँछ ।

ल्होछारको महत्व:

ल्होछार सम्पूर्ण हिमाली तथा पहाडी तिब्बती बर्मन भाषा परवारका

समुदायहरुको महत्वपूर्ण सांस्कृतिक चाड हो । तामाङ, ह्योल्मो, थकाली, गुरुङ, लोमी, लेप्चा, भोटिया, सिङसा, होलुङ, दुरा, जिरेल, थामी, हुम्ली तामाङ, डोल्पाली, भुटानी, लदाखी, चिनिया, जापानीज, भियतनामी आदि जाति तथा समुदायको एसिया महादेशकै महान चाड हो । ल्होछार मात्र त्यस्तो चाड हो जसले मंगोल नश्लका जातिहरुलाई सांस्कृतिक एकतामा बाँध्ने प्रयास गरिरहेको छ ।

यसले तामाङ, गुरुङ, थकाली, शेर्पा, दुरा, सीङसा, लोमी, मनाङगे, हुम्ली तामाङ, होलुङगे, जिरेल, भुटिया, लेप्चा आदि जातिको मौलिकता र पहिचान दर्शाइर हेका छन् भने अर्कोतिर यो बौद्ध संस्कृतिको प्रतिक भएको छ । ल्होछारमा हामीसम्पूर्ण विश्वको प्राणीहरुका कल्याणका निम्त मंगलकामना तथा पूजा आराधना गर्दछौं । अधिक प्राणीहरुको वली दिईने हिन्दूहरुको महान चाड भै अहिन्दू हिमाली बौद्ध धर्मालम्बिहरुले ल्होछारलाई महान चाडको रुपमा मान्नु मनाउनु भनेको नेपालको बहुजातिय, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक, बहुभाषिक अस्तीत्वलाई बचाउनु हो । तामाङले तामाङलाई, गुरुङले गुरुङलाई, शेर्पाल शेर्पालाई चिनाउनु नै नेपालीले नेपाललाई चिनाउनु हो ।

१२ ल्होकोर (वर्षचक्र)को नाम कसरी रह्यो भन्नेवारे चिनियाहरुमा यस्तो कथन पाईन्छ ।

(क) संसारको सम्पूर्ण प्राणीहरुलाई भगवान बुद्धले परिनिर्माण हुनु पूर्व भेला हुन निम्त्याउनु भएको थियो । निम्तो मान्न भेला भएका प्राणीहरु मध्य १२ प्राणीहरुलाई डाकेर उनीहरुलाई भगवान बुद्ध सामु सबैभन्दा पहिले आइपुग्नेको नामबाट क्रमश:एकलाइ एउटा वर्ष गरी नामाकरण गर्नु भएको थियो । यो कुरा चिनिया खगोलशास्त्र र चन्द्र पात्रोको विषय क्ष्एन्टरनेटमा दिएको जानकारीमा र प्रा.परशुर ामको ल्होछार सम्वन्धि पुस्तक'तामाङ जाति र ल्होछार परम्परा'मा पनि उल्लेख गर का छन् ।

(ख) जाड बादशाहले एक पटक सबै भन्दा छिटो कुन प्राणी रहेछ भन्ने थाहा पाउन एउटा प्रतियोगिताको आयोजना गरेको थियो । बादशाहले तोकिएको नदी पार गर्ने(तर्न सक्ने) प्रथम १२ प्राणीहरुलाई धरतीको १२ हाँगाको रुपमा चन्द्र पात्रोका वर्ष चक्रमा समावेश गर्ने निधो गरेका थिए ।

यो प्रतियोगितामा गोरुले पौडन कमजोर विरालो तथा मुसालाई आफ्नो ढाडमा(आङमा) बोकेर खोला तारी प्रतियोगितामा सहयोग गर्ने वाचा गरेका थिए । नदी विचमा पुगे पछि मुसाले विरालोलाई धकेली दिए र आफू भने गोरुको कान भित्र बसेका थिए । जब खोला तरीसके पछि आफ्नो ढाडमा रहेको मित्रहरुलाई ओराल्न लाग्दा मुसा फुत्त उफ्रेर पहिला भए र विरोलोले प्रथम हुने १२ प्राणीहरुमा पर्ने मोका गुमायो । मुसा पहिला भएकाले वर्ष चक्रमा पहिलोमा, दोश्रोमा गोरु परे । भन्ने उल्लेख गरिएको छ । यो कुरा चिनिया चन्द्र पात्रो तथा खगोलशास्त्रमा र गुरङ विद्वान प्रा. जगमान गुरुङले एक जना डोल्पाली लामाको हवाल दिएर०५७ पुसको छहरा साप्ताहिकमा ल्होछार सम्वन्धि लेखमा पनि लेखेका छन् ।

ल्होखोर्लोमा चिनिया परम्रामा वाहेक भियतनाम, नेपालमा तामाङ र गुरुङहरुमा खर ायो वर्षलाई विरालो वर्षको रुपमा पनि गणना गर्ने चलनछ ।

ल्होछार वा लोसारलाई राजकीय (राष्ट्रिय) पर्वको मान्यताको प्रारम्भ:

ल्होछार मान्ने समुदायहरुको समाजिक संस्थाहरु सकृयताले जातिय भाषिक, सांस्कृतिक अधिकारहरुको खोजी र राजकीय मान्यताको माग पछि

हिमाली तथा पहाडी समुदायहरुले मान्ने नयाँवर्ष उत्सव अर्थात् "ल्होछार वा लोसार"लाई सार्वजानिक विदा घोषणा गरेर सरकारले राष्ट्रिय पर्वको मान्यता दिने क्रम वढ्दै गईरहेका छन्

ल्होछारमा एकदिन विदा:

चन्द्रपात्रो अनुसार तामाङ, ह्योल्मोलगायत आदिवासी/जनजातिहरुले मानी आएको चन्द्रनयाँ नयावर्ष 'ल्होछार' वा 'लोसार' उत्सवलाई नेपाल तामाङ घेदुङ र अन्य 'ल्होछार' वा 'लोसार' प्रेमी जनजाति संघ संस्थाहरुको आव्हानमा तत्कालिन प्रधानमन्त्री स्व.मनमोहन अधिकारीको प्रधानमन्त्रीत्वकालमा २०५१ साल माघ १३ गते देखि प्रत्येक माघ शुक्लपक्ष प्रतिपदा परेवाका दिन (चन्द्र बर्षको चन्द्र महिनाको पहिलो दिनलाई) एक दिन नेपालमा श्री ५को सरकार मन्त्री परिषदले "ल्होछार" मान्ने कर्मचारीहरुलाई मात्र सार्वजानिक विदा दिने निर्णय गरेको कुरा २०५१ माघ १४ गते श्री ५को सरकार गृह मन्त्रालयले सार्वजानिक गरेको थियो।

यसै दिनलाई भारतको सिक्किम राज्य सरकारको सन् १९९८ नवेम्भर १८ तारिखको दिन प्रकाशित गजेट संख्या २६२ मा सूचिकृत गरि राज्यभरि एक दिन सार्वजानिक विदा दिँदै आएको छ।

काठमाडौं उपत्यका आफ्नो मुल थलो रहेको नेवार समुदायको प्राचिन मल्लकाल देखि प्रचलनमा रहेको नेपाल कै मौलिक सम्वत् 'नेपाल सम्वत'का प्रतिपादक 'शंखधर साख्वाल'लाई नेवारहरुको वर्षौंको आन्दोलन संघर्ष पछि बल्ल र ाष्ट्रिय विभूति घोषणा गरेर नेपालमा श्री ५ को सरकारले २०५६ सालदेखि नेपाल सम्वत्को प्रारम्भ दिन "न्हुदं" अर्थात् नयाँवर्षलाई नेपाल सरकारले राष्ट्रिय पर्वको र ाजकीय मान्यता प्रदान गरको छ। त्यसैगरी २०५७ पुसदेखि नेपालका गुरुङ जनजातिहरुले मनाउदै आईरहेको विभिन्न बाह्र जीवजन्तुहरुको नाममा आधारित बर्षचक्र अनुसारको नयाबर्ष 'ल्होछार' उत्सव 'गुरुङ ल्होछार' "पुस १५ गते"का दिनलाई श्री ५को सरकारले गुरुङहरुलाई मात्र एकदिन सार्वजनिक विदा दिने घोषणा गरेको छ। नेपाल बाहिर यो दिनलाई भारतको सिक्किम राज्य सरकारले सन १९९७ देखि नै एक दिन राज्यभरी सार्वजानिक विदा दिने गरेको छ।

चाडहरु विच भेदभाव, ल्होछारलाई दशै, तिहारमा जस्तो राजकिय मान्यताको आवश्यकता

यसरी एसियाली पान हिमालयन क्षेत्रकै सांस्कृतिक चाड ल्होछार वा लोसारलाई नेपालमा एक एक दिनको सार्वजनीक विदा दिएर राष्ट्रिय पर्वको सूचिमा सूचिकृत गरेको छ।तर सरकार र राज्यस्तर बाट यी राष्ट्रिय चाडहरुमा कुनै पनि औपचारिक र औपचारिक कार्यक्रमहरुको आयोजना हालसम्म भएको छैन। यति सम्मकि जातिय संस्थाहरुले आयोजना गर को त्यस्ता उत्सवहरुमा शुभकामना सन्देश दिनसम्म हिचकिचाउंछन।

नेपालमा सरकारले हिमाली जातिहरुको चाडवाडमा कुनै बजेटको व्यवस्था गर्दैनन् तर हिन्दू धर्मसंस्कृतिसंग सम्बन्धित राष्ट्रिय चाडहरुमा सरकारले राष्ट्रिय बजेटमा नै ब्यवस्था मिलाएर आर्थिकरुपमा कर्मचारीहरुलाई दशैखर्च पेस्की तथा अन्य थप भौतिक सहयोग सुविधाहरु दिईन्छ। विदा पनि देशभरी नै दिईन्छ तर आदिवासी/जनजातिका चाड तथा पर्वहरुमा केहि सुविधाहरु दिईन्दैन। 'ल्होछार'लाई राष्ट्रिय चाडको मान्यता स्वरुप सार्वजानिक विदा दिएता पनि त्यो ल्होछार मान्ने जातिका कर्मचारीहरुलाई मात्र भनेर विदा दिईएको छ। चाडमान्ने कुरामा राज्यसत्ता र राज्यले हिन्दू र गैर हिन्दूहरुको विचमा यहि भेदभाव खडा गरीदिएको छ। यसले सत्ताधारीहरुका एकल जातिय अहंकार भनु वा ब्राम्हणवादी चिन्तन र नीयति नेपालमा कथित बहुदलिय प्रजातन्त्रमा पनि पंचायती कालमा झै विद्यमान रहेको कुरा पुष्टि गर्दछ। अर्थात् हिमाली भेगका जातिय चाड, पर्वहरुलाई जानाजान अपहेलना र उपेक्षा गरिएको छ

उपसंहार :

तामाङ, ह्योल्मो लगायतको आदिवासी/जनजातिहरुले आफ्नो नयाँवर्ष फेरिने पर्वको रुपमा मान्दै आएको 'ल्होछार वा लोसार' चिनिया परम्परामा आधारित चन्द्र नयाँवर्ष र पात्रोसंग मेल खाने ल्होछार परम्परा हो।

त्यसकारण कालचक्र पात्रोको, सौर्यमासको कुनै पनि दिन वा गते, पौष १५, या चन्द्रमास कै पूर्णिमाको दिन सम्वतसर, वर्ष, महिना फरिने कुरा चन्द्रवर्ष परम्परामा अर्थात चिनिया पौराणिक नयाँवर्ष (१२ आध्यात्मिक जीवजन्तुको वर्षचक्र) प्रचलनमा पाईदैन।

'ल्होछार' अथवा 'लोसार' हिमाली आदिवासी/जातिहरु तामाङ, ह्योल्मो, गुरुङ, शेपाहरुको यो महत्वपूर्ण चाड भिन्न भिन्न समयमा भिन्न नामले(सोनाम, ग्याल्पो, तोला, पुस १५ आदि) मान्नु र फरक-फरक हुनुले १२ जीवजन्तुको वर्षचक्र परम्पराको ऐतिहासिकता र ईतिहासका बारेमा पूर्ण ज्ञाताहरुको कमि रहेको दर्शाउँछ र यो चाड हराउँदो क्रमबाट भर्खर पूर्नजागृत हुन खोज्दैछ भन्ने बुझ्छउँछ। यो चाडको विषयमा समरात्मक रुपमा अझैगहन अनुसन्धान तथा खोजविन गर्नु पर्ने आवश्यकता खट्केको छ।

चिनीया खगोलशास्त्र र तिब्बती खगोलशास्त्र एवं ज्योतिष वा पात्रो परम्पराको सरसर्ति अध्ययन गर्ने हो भने हामीमा विद्यमान १)तोला ल्होछार, २)सोनाम ल्होछार, ३)ग्याल्बो ल्होछारको बारेमा वर्णन र व्याख्या गरिएको वा उल्लेख गरिएको पाईन्दैन (हेर्नु होस ईन्टरनेटमा ईन्साईड चाईना भित्र चाईनीज न्यूएर बारे र ईन्फो तिब्बतअन्तरगत दलाई लामाको तिब्बती खगोलशास्त्र, ज्योतिष विज्ञान र औषधो विज्ञान अन्तरगत र चिनिया तथा तिब्बती खगोल तथा ज्योतिष शास्त्रको विकास र ईतिहास,)।

तसर्थ यदि १२ जीवजन्तुको वर्षचक्र परम्परा अनुसारको 'ल्होछार वा लोसार' (नयाँवर्ष) परम्परा हो, भने त्यो चन्द्र नयाँवर्ष संस्कार र परम्परा नै हो। जो चिनमा आजभन्दा ४७०० वर्ष पहिले देखि प्रचलनमा आएको थियो। हाल मंगोलीया, मलेसिया, सिंगापुर, चीन आदि देशहरुमा र चिनिया मूलका जातिहरु विच प्रचलनमा भएको 'ल्होछार वा लोसार' परम्परा 'चन्द्र नववर्ष' परम्परा नै हो।

-अजितमान तामाङ

སྐྱེ་དུང་ལ་ ཙོ་རྗོ་ རས་དུ་སང་ལ་ མུལ་མི་ ཁྲི་རི་

ཉེ་ཏྲུ་སེ་ བོ་ཀིན་ཇེ། དད་དེ་ ཁིན་པོ་ པར་སུ་རམ་ ད་མང་ སང་ཡུག་ད་ རས་དུ་སང་ལྷ་ལ་ ཇེ་ནེ་ལྷ་རི་ ཙུ་ནོན་ དམད་ ཀིན་སི་ ཆོག་པ་རི་ བོ་ཀིན་བ་རི་ ནེ་བ་ མུ་བ།

ཙུ་རང་བ་ གྲིན་ ཁྲི་རི་དོ་བ་ ཁིན་པོ་ པར་སུ་རམ་ ཆང་མ་ བེ་ལཱི་ ང་ཙཆ་ ད་མང་ལ་ ཇ་ ནེན་ན། ཙུ་ སང་ཡུག་ད་ རས་དུ་སང་ལྷ་ལ་ ཁྲི་རི་ ཁིན་པོ་ པར་སུ་རམ་ རང་བ་ སྲུན་དོ་ ལྷེན་ད་ སྲི་ ས་སྐྱེ་ ཨ་དེ་བ་སི་ཉེ་ཏྲུ་ སྲུན་སྲུན་ ཏུལ་ས་གྲུམ་ ཐེ་ག་རི་ དམ་བ་མུ་ལ།

ཙུ་ ས་སྐྱེ་ ཨ་དེ་བ་སི་ཉེ་ཏྲུ་ལ་ སང་ཡུག་ད་ རས་དུ་སང་ལྷ་སི་ སྐོར་བ་ མན་ཙ་ སི་ དེག་ དེག་ ས་སྐྱེ་ལ་ དམད་ ཀིན་སི་ གྱུ་ལ་བ་ ཡང་སི་ བེ་བ་ དར་སི་ ཨ་མི་རི་ཀ་ལ་ ཏུ་ཡོར་ཀ་རི་ ད་སི་ ང་ཙཆ་ལ་ ཆོག་པ་སི་ ཇེ་ གྲུམ་ པེན་ལ་ བེ་སི་ མན་བ་ལ་ མུ་ལ། ཙུ་ ད་མ་སོར་ སང་ཡུག་ད་ ལས་དུ་སང་སི་ དེད་བ་ དམ་སོར་སྟོ་སྟོ་རི་ པེན་བ་ལ་ མུ་ལ།

ཀྱཻ།།ཀུ་ཨི་ཡབ་ དུ་བུ་ ལོ་ཆར་ལ་ ཛུ་པ་ཏན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་པོ་ཧ་ལོ་གསར་ཆེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས།།

ल्होछारला ज्यापाडान्बा छेरेङखाओ.

मानबहादुर तामाङ
प्रोप्राइटर
एम. वि. मजदुर फर्निचर उद्योग, बौद्ध जोरपाटी

१ पेजको बाँकि... *ग्याकारला तामाङ बौद्ध संघला जोम्ना*

स्याअलायन्सला...स्यान्दो कुमार योन्जन थेन ग्हेदुङ मोरङ ह्युल्ला गअुराअी आशोक योन्जनसे चु जोम्ना बोकीन्जी । अ.भा.ता.बौ. संघला चु जोम्ना सोमरे दोना ताबा हीन्ना । जोम्ना जनवरी ला २३ तारेख कुनु ग्याकार ह्युल्साला दार्ज्यु, अ.ता.बौ.सं.ला दार्ज्यु जोम्ना ताबा ग्लाला ङाम्रीक्यासी, डाजाङरी तामाङ नाङबा साङग्ये ठीमग्याम्से लामा म्हेमेकादेसे दोम्बा ङा दोन्बा, मानी मोलम, साङसाङसी, अ.भा.ता. बौ.सं.ला चोहो लामा एस.मोक्तन तामाङला चोहोठीरी ठोङस्हेङ गेताङ छाङजी । जोम्नारी महागुरु नार्वु लामा, लामा बलम्हेमे, लामा ल्हाक्पाम्हेमे, ग्याकार ह्युल्साला तामाङ गान्बा, गान्सुम, खेन्पो थेन नेपाल तामाङ ग्हेदुङग्याम्से दोबा तामाङ ह्युल्बाकादे डोन्बोला ठीरी दान्स्ह्युजी । चु जोम्नारी ने पाल तामाङ ग्हेदुङला कुङरोचोहो पाल महेन्द्र योन्जन तामाङसे डोन्बोला ठी ग्याम्से "जोम्ना ज्याना छाङखाअी बीबा लेङमो छ्याम् तामाङ ह्युल्बाला पेरीमठीम, केह्राप, गोअीला, क्वान्बाक्वान, ग्योत(ग्योअी), यीग थेन तामाङ छीछोगदा ल्हेनाछार्ना लाबारी ग्यातलासी खाबा "नेपाल तामाङ ग्हेदुङ" थेन ग्याकारह्युल्सारी "अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघ" चु डीनोन ग्हेदुङकादे तामाङ ह्युल्बाला जाम्बुलीङ खोररी गेलासी खाबा ग्हेदुङ हीन्ना । थेराङ तापासे तामाङ ह्युल्सानाङला जाचापा ग्हेदुङदुगु थेन आहीन्ना ह्युल्साखोरला (राष्ट्रस्तरला) ग्हेदुङ गुङरी डीक्सी ग्ये लासाअी जे जाम्बुलीङखोररी मुबा तामाङला डोस्येबादा ल्हेनाछार्ना लाबारी खाम्ला" बीसी सुङजी ।

जोम्नारी अ.भा.ता.बौ.सं.ला ग्रेन गाअुराअी पाल एम.एस.बमजनसे संघला ल्हो गीला ग्यखोर स्योस्यो फुल्जी । होराङनोन न्होरचाहो वाअी डी लामासे संघला न्होरखाबा, ल्हुबा लेङमोला ब्रीस्यो(प्रतिवेदन) नोन फुल्जी । संघला चाल्सा ह्याङलाला(शाखाला) गाअुराअी एस.बी. थोकरसे डेन्साङसाङ (स्वगत)लेङमो फुल्स्ह्युजी । थेरेकुनुला गेताङरी चाल्साला ब्योनदुगुसे डेन्साङव्हाअी थेन स्याबा डोन्जी । जोम्नारी सीककीमला खेन्बा लामा ल्हाक्पा म्हेमेसे ज्यार्ती ग्योतरी दोसी छीबा छयोअीदेब "देवा च्यान्की मोलम" थेन सीक्कीम तामाङ बौद्धसंघसे तेबा थेन छीबा "तामाङ डेङची" डान्बा महागुरुला नर्वु लामा म्हेमेला छ्या ग्याम ठोङबाडोन्बा लास्युजी । ब्योन थेन रोङबा काअीला जाङ, प्रकाश बमजनसे ल्हानान ल्हानान छुना, ताङना थेन डेत्ना लासी स्याङबा लास्युबा जोम्ना तीबा कुनु ङयासेरी अ.भा.ता.बौ.सं.ला दोर्जेलीङ ह्याङलाग्याम्से खाबा चेमाखेन्पादुगुसे "ह्याङला ल्होछार" बीबा चेम्हा डोन्जी । चु चेम्हासे तामाङ ह्युल्बासे तामाङ ह्युलरी खग्राङलासी ल्होछार तेन्बा बीसी गोनालाबारी डोन्खाम्जी । चु चेमासे ल्हानान गान्बा, खेन्पोदुगुला नोन सेम ताङना लाजी । चु चेम्हासे राङ नोन थेकुनु ङयासेरी मंगल सीं ग्याबा, पाल्मो कला लामा, मीना ग्राङदेन थेन छार जाचा-जामे ऋषि लामा कादेसे व्हाअी थेन रीमठीमला छुबा ग्येताङ डोन्सी थेर कुनुला गेखोर थुम्जी ।

डीरे कुनुला जोम्ना खेन्पो लामा कर्मग्याल्छेन बल तामाङ बलम्हेमेला दाङबाङरी, लामा म्हेमेदुग, आनीलादुगुसे मानी मोलम फुल्बा छ्याम नोन बल महेमेसे नाङबा साङग्येला का नाङजी । अ.भा.ता.बौ.सं.ला चोहो लामा एस.मोक्तान, र चोहोदुगु पि.एस. लामा, अम्बर पाखीन, पुर्वान्चलला दीलाराम योन्जनकादेला चोहोठीरी "ल्होछार ह्याङला रीमठीम" बीबा तामरी तामफ्रासाल्बा गेताङ तीजी । ङाच्छारी सीक्कीम तामाङ बौद्ध संघला ङाच्छाला गाअुराअी दान्देला लेङबा कुमार योन्जनसे "म्हेनीङ (दशैं) थेन टीका ख्याप्पा पे(ठीम तामाङला आहीन । चु टीका ख्याप्पा थेन थाबा, सात्पा, साअीबा ग्ये आमाकुरी केबा हेन्छे नोन ह्राङदा नाङबा साङग्येला जीन्दाक मान्बा तामाङ ह्युल्बाला प्रीबा आहीन । चु म्हेनीङ तेन्बा थेन टीका, थाबा साअीबा ग्ये बुद्धधर्मला लीसो लीब्रो थेन तामाङ ह्युल्बा थेन तामाङ ठीमला क्यालो नोन हीन्ना । गोर गी डी म्हीसे तामाङला ग्रेन प्रीबा ल्होछारला तामदा कीन्सी सीलगुरी ग्याम्से थोन्बा ज्यार्ती ग्योतला तामसोर स्योस्योरी,ब्रीसाअी नोन ह्याङ तामाङ ह्युल्बा गीक तासी थेदा ख्लाबारी चोर्से हेन्छे ल्होछारदा ज्याना डान्सी तेन्सी म्हेनीङदा ख्लासी आतेन्सी नीतोबा, बोर्तोबा" बीसी सुङजी ।

जोम्नारी ह्राला लेङमो थान्बा दुयुङरी नेपाल तामाङ घेदुङला गाअुराअी अजितमान तामाङसे "तामाङसे तेन्सी खाबा ल्होछार जाम्बुलीङखोरला ची:दा ज्याना माअीसी च्याजी बीसाम जाम्बुलीङखोररी नोन तेन्बा लाङी ल्होछार थेन डीक्पा । चु ल्होछार ला केह्राप(ईतिहास) माअीजी बीसाम ग्यानाक चीनला ची:ला गादे रेङबा केह्राप मुला होत्थेनोन मुबा । दान्दे बोद थेन तामाङसे तेन्सी खाबा ल्होछार ठुङमा गीक नोन हीन्ना । चु ल्होछार लीच्छा दीङ सन १०२७ मे ह्योअी ल्होरी ग्याकार ग्याम्से बोद ह्युल्सारी दोबा कारची कालचक्र तन्त्रसे लासी जे बोदसे तेन्बा ल्होछार थेन तामाङसे तेन्बा ल्होछारला दुअी थेन रे सोस्हो ताबा हीन्ना । तामाङसे तेन्बा ल्होछार लाङी ल्होला लाङीलाला छेपा गी कुनु तेन्बा हीन्ना । होराङनोन बोददुगुसेनोन थेननोन रेकुनु तेन्बा । दान्देदा बोदसे तेन्बा मलमास थेन स्यान्दो जाम्बुलीङ खोररी तेन्बा ला काप्पा(मलमास) अधिमासदा ची:री थान्बा दुअी आङीक्पासे लासी जेन चोराङ ताबा हीन्ना ।" बीसी ल्होछारला लेङमो छाङमानसे गोना छोर्ना थान्जी ।

दोर्जेलीङला गान्बा एन.डी लामासे "तामाङदुगुसे ओन्मा दाङबो हेन्छेनोन म्हेनीङ आतेन्बा थेन टीका आख्याप्पा ह्युल्बा हीन्बा ताम अमेरीकाला कर्नेल युनीवर्सीटीला खेन्पो डा. क्याथरीन थेन डेविटसे दान्दे बीमा बोखाल ल्हो ङाच्छा म्हाअीसी ब्रीबा देबस्योस्योरी ब्रीबा ताम छोर्नालास्ह्युजी ।"

होराङनोन कालीङपोङला जे.बि. स्याङबोसे स्यान्दो ङान्बा ह्रुअीबा म्हीला म्हेनीङदा आतेन्सी, ख्लासी ह्याङ नाङबा साङग्येला म्ही तामाङ ह्युल्बासे ह्राङला नोन प्रीबा ल्होछारदा दान्दे बीलाअी ल्हाना ज्याना तेन्तोबा बीसी सुङजी ।

थेलीच्छा मोक्तान थेन पाखीन स्वागे थेत हीन्बा की आहीन्बा तामरी ताम फ्रसाल्बा ग्येताङ तीजी । थेग्येताङला ङाच्छारी खेन्पो म्हीन्दा गीक एल.डी लामा पीत्छी स्यान्दो थे गेताङरी मीन थान्बा खेन्पोकादे आखाजी । थेग्याम्से थेलेङमो तोबाकादे तोदे ल्हानान फ्रसाल्बा आखाम्जी । चुसे नोन लीच्छा अ.भा.ता.बौ.सं.से म्हाअीसी स्होबा तामाङक्वान वानदा डोन्बा गे तीजी । अ.भा.ता.बौ.संदा सीक्कीम तामाङ बौद्ध संघला ग्येखेन के एम तामाङ थेन पाल्मो पबीत्रा पाखीनसे डीक्ना लाबा तामाङ क्वान डाजाङरी डोन्जी । जोम्नारी बोताबा मोक्कोनसे च्यासी लीच्छा , नेपालरी नेपाल तामाङ ग्हेदुङसे थोन्ना लाबा क्वान वान थेन ग्याकार ह्युल्साला तामाङसे थोन्नालासी स्होबा क्वानदानोन तामाङला क्वान बीसी तेन्से कीन्से ताम थोन्जी । बुद्धधर्म थेन ब्योन खेन्पोदुगुसे घेदुङ फेयाङ लातोगे बीबा तामरी सरोज गोले, संजय मोक्तानकादेसे ह्राङला सेम लेङमो थान्जी । होराङ नोन तीग ता ? देमेनलान नाङबा साङग्ये तेन्बा तामाङ हीन्ना ? बीबा तामरी अ.भा.ता.बौ.स. कोलकोत्ता ह्याङलाला एम. के. ग्हिसीङ, ग्याकारदान स्यारसाला दीलाराम योन्जनकादे सेमलेङमो थान्स्ह्युजी ।

ङ्यासेरी खेन्पो ल्हाक्पाम्हेमे लामा ल्हाक्पा बमजनसे नाङबा साङग्ये ...स्यान्दो ८पेजरी

आदिवासी जनजाति विशेष

क्युअी याब ता ल्हो, छेपा गी दीङ : सोम, ज्या: ब्रात वर्ष: ३, अंक: ८
VOL:3, NO: 8, WED, FEB.-13-2002,

།།ཀུཨི་ཡབ་ ཏ་བུ་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཇུ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས།།

ल्होछारला ज्यापाडान्बा छेरेङखाअी
ह्याङला ल्होछार ह्याङला रीमठीम

ह्राङनीला ङाम्री ल्हानान दुअी लीच्छा ह्याङला ग्रेन प्रीबाला चाङमा दुयुङला छार लेङमो बासी दोखाबा मुला । गोलेसे चोराङनोन ह्राङनीला छ्याछ्यारी जाम्बुलीङ खासी नोन टीसे मुला । ह्याङला ह्राङला काअी, लेङमो थोसी ब्रटीबा नोन मुला, चु तामाङला ग्योत / ग्योअी थेन यीगदा ल्हेना लाबारी छार्नालाबारी ।

नेपाल ल्हाना(याक्को) ग्योअी / ग्योत, यीग, पे-रीमठीम, साम्ही(आदिवासी / जनजाति), छ्योअी मुबा ग्याल्सा हीन्बा । थेरी तामाङ,ह्योल्मो, शेर्पा, ग्रोङ, मनाङग्ये, थकाली, दुरा, लाप्चे, सीङसा, लोमी, तोप्केगोला, होलुङकादे जनजातिकादेसे तेन्बा रीमठीम प्रीबा ल्होछार हीन्बा । थेग्याम्से ल्होछार नेपाल ग्याल्साला गीक ङाज्याङ प्रीबा हीन्बा । नेपालला गोर गीक ङोस्येबा नोन ल्होछार हीन्बा । नेपाल ग्याल्साला डे(गाङसाल) म्हीज्या(जनसंख्या) तेन्बा प्रीबा(पर्व) नोन हीन्बा ल्होछार ।

नेपालरी ज़्यार्तीगालला रीमठीमदा जे ग्याल्सासे तेन्सी डान्सी खाबामुबा । नेपालरी दीङ २०४६री ग्याल्ठीमपोबा लीच्छा बीसाम ह्याङ साम्हीजुगुला गोर गी ग्रेन प्रीबा ल्होछारदा नोन ग्याल्सासे ङस्येबा मुला । चु नेपाल तामाङ ग्हेदुङला चोहोबाङरी ल्हानान ल्होछार तेन्बाडान्बा जनजातिदुगुला ग्हेदुङकादेसे डीक्सी लेङमो फुल्मा ग्रोङबो लोन्पाचोहो मनमोहन अधिकारीला दुयुङरी दीङ २०५१ माघ १३ गते कुनुला लोन्पो डाजाङसे थोन्नालासी ग्याल्सासे ल्होछारदा डान्जी । थे कुनु हेन्छे नेपाल ग्याल्सारी ङाच्छारेमरी ल्होछार प्रीबा(पर्व)री तीरेदा बीलाअी ल्होछार तेन्बादुगु छाङमानदा ग्याल्खाङरी नोन प्रीबाकाबा(बिदा) पीन्जी ।

थेह्राङ तापासे ह्याङला ल्होछार ह्याङला रीमठीमदा ल्हेनाछार्ना लाबा बीबा नोन नेपाल ग्याल्सादा छार्नालाबा हीन्बा । दारेम ग्याल्ठीमला ठीरी टीबा ह्रुअीबाला जे आहीन्ना ह्याङ चुह्युल्सारी बुक्हारी ख्वाबा(वाबा) म्हीदुगुला रीमठीमदा नोन थार्ना छार्ना थेन ल्हेना लाबारी ग्याल्ठीमसे आलासाअी नोन ह्याङसे नोन लातोबा दुअी खाबा मुबा ।

ग्याल्ठीम थेन ग्याल्सासासे नोन दारेम ज्यार्ती छ्योअी थेन पे-रीरीमठीमदा जे आहीन स्यान्दो ल्होछार राबा नेपाल ग्याल्साला प्रीबाकादेदा स्हेसालासी बोर्तोबा, ज्यार्तीला म्हेनीङ दशै-तिहाररी राङ प्रीबाका(बिदा) पीन्तोबा । आसीम ल्होछाररी ग्याल्खाङ-गेखेन ला-गीला न्होर नोन दशैंरी पेस्की पीन्बाराङ पीन्तोबा ।

चोराङबा ज्यापासेम थु छारदीङ, ल्होपोसी छारखाबा ल्होछारसे मोक्कोन ग्याल्ठीमला ठीरी टीबाकादेदा सेमरी केखाअी ज्यापामान्बा खाखाअी चु क्युअीयाब(व्हाबा) ताबु ल्होछार २८३८ रेमला ल्होछारला मोक्कोन, यारदान, बेनान, गोदोपनोन, छाङमानदा ज्यापाडान्बा छेरेङखाअी ।

....पेज ७ ज्याम्से ज्याकारला तामाङह्युल्बाला जोम्ना

का कानाङस्ह्युजी । थेरेकुनु नोन व्हाअी खेन्पो, चेमा खेन्पोदुगुसे ङ्यासेरी व्हाअी थेन स्याबा ओन्बा, चारदाम बीबा चेम्हा ङोन्बाकादे जीन्सी ग्येताङ थुम्जी ।

सोमरे कुनु ल्हाना राङबा म्ही दोसी, नीबा दुअीला छ्याम्छ्यामनोन अ.भा.ता. बौ.संला चोर्सेला जोम्ना थुम्नालाबारी ग्येताङताङ तीजी । जोम्नासे तीदीङ चु ल्हो हेन्छे छाङमान मुतेपा अ.भा.ता.बौ.सं.ला ह्याङला(शाखा)दुगुसे म्हेनीङ तेन्बा आतासे, ल्होछार ग्येताङ स्होसी तेन्तोसे, तामाङला क्वान वानदा तामाङ ह्युल्बाला ग्येताङरी मोक्कोनसे.यारसेनोन, बेनान गेखेनकादेसे क्वन्तोसे(वान्तोसे), खाम्दे चोर्सेनोन ट्राअीबल याङना लाबारी दिल्ली ग्याल्ठीमरी नीसी योना तामाङ ह्युल्बादा ट्राअीबल पीन्तोबा लेङमा फुल्बा ताम थोन्ना लाजी । अ.भा.ता.बौ.सं.ला दार्ज्यु दोन्बा, चोहो गाअुराअीसे थुजेछे, लेङमो फुल्बा लासी अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघला चोर्सेला च्युअीसे डीस रेमला जोम्ना थुम्जी ।

संयुक्त राष्ट्र संघरी साम्ही जनजाति

काठमाण्डौ जास. । संयुक्त राष्ट्र संघला न्होरदेन छीछोगनाङरी स्हेङबा साम्हीजुंगुला (आदिवासी) स्थायी मञ्चला मुल्मीरी एसिया महादेशग्याम साम्ही(आदिवासी) गैरसरकारी प्रतिनिधिरी डाबा नेपाल तामाङ घेदुङ कुङ ग्येदीमला चोहो परशुराम तामाङदा संयुक्त राष्ट्र संघला न्होरदेन छीछोगला(आर्थिक तथा समाजिक परिषद) चाहोसे स्थायी मन्चला मुल्मी ठी दोन्बा तामसोर मुला । होजा तामसोर संयुक्त राष्ट्र संघ म्हीयाङ ग्रेन ठीला तामसोर स्योस्यो डकचीप री ब्रीबा मुला । थेस्योस्योरी परशुरा तामाङ दोबा ठीरी स्यान्दो जाम्बुलीङखोरग्याम Mr. Antonio JACANAMIJOY (Colombia), Mr. Ayitégau KOUEVI (Togo) Mr. Willie LITTLECHILD (Canada), Mr. Ole Henrik MAGGA (Norway) Ms. Zinaida STROGALSCHIKOVA (Russian Federation), Ms. Mililani TRASK (USA), Mr. Fortunato TURPO CHOQUEHUANCA (Peru) लासी म्हीन्दा ब्रे साम्हीला खेन्पोकादे दाम्बा तामसोर मुला । चुराङ नोन थे ठीरी जाम्बुलीखोरला सरकारदुगु ग्याम दाम्बा म्हीन्दा ब्रेरीदात्ते म्हीन्दा डीस Mr. Yuri A. BOITCHENKO (Russian Federation) Ms. Njuma EKUNDANAYO (Democratic Republic of Congo), Mr. Yuji IWASAWA (Japan), Mr. Wayne LORD (Canada), Ms. Otilia LUX de COTI (Guatemala), Mr. Marcos MATIAS ALONSO (Mexico), Ms. Ida NICOLAISEN (Denmark) कादे दाम्जीन्बा तामसोर संयुक्त राष्ट्र संघला तामसोर स्योस्यो डकचीपरी ब्रीबा मुला । चु साम्ही(आदिवासी)कादेला स्थायी मन्चला ङाच्छारेमला ग्रेन जोम्पाछोक्पा अमेरिकाला न्यूयोर्क ह्युलरी खाबा मे लाला १३ हेन्छे २४ तारीख दोनारी तासे तामसोर पीन्बा मुला । चु जोम्नारी बोकीन्बारी साम्हीदुगुला (आदिवासीदुगुला) मुतेबा जाम्बुलीङखोरला ग्हेदुङदुगुदा संयुक्त राष्ट्रसंघला भोलेन्टरी फण्डसे ह्रोलासे तामसोर मुला । थे फण्डग्याम्से ह्रो कीन्बारी फण्डरी ब्रीताम लेङमो फुल्बारी नोन मोक्कोन साम्हीला ग्हेदुङकादेदा छोर्ना लाबा मुला ।

…पेज १बाट तामाङ भाषाको सकारी समाचार पत्रिका

रकारले "सिक्किम हेराल्ड" नामको पत्रिका तामाङभाषा तथा तामयीग(तामाङ पि)मा प्रकाशित गरेको छ । तामाङ भाषाको सो पत्रिकाको पहिलो अंक गत भेम्बर महिनाको २३ तारिखका दिनदेखि प्रकाशन भएको हो । हप्तामा तिन ्क प्रकाशन हुने बताइएको सो पत्रिका १०.५ X १३.५ इन्चको साइजमा पृष्ठ ख्या ४ रहेका छन् । सरकारी निकायबाट तामाङ भाषा र तामाङ लिपिमा काशित भएको यो समाचार पत्रिका पहिलो हो ।

सरकारी तवरबाटै अन्तरवार्ता तथा खुल्ला प्रतियोगिताबाट सो पत्रिकाको नुवादक सम्पादकमा नीमा तामाङ लोलाई नियुक्त गरेको थियो । भारतको हिमाली था पहाडी राज्य सिक्कममा तामाङ भाषिको जनता ३५०००को संख्यामा रहेको छ

….पेज १बाट ल्होछारमा शुभकामना व्यक्त

ादिवासी/जनजातिहरुको महानचाड ल्होछारको उपलक्षमा शुभकामना व्यक्त र्नु भएको छ । त्यसरी नै नेकपा मालेलेमा, नेमकिपाका अध्यक्ष नारायण विजुच्छे हितले "हरेक जाति र भाषाभाषि समुदायहरुले मानव सभ्यतामा योगदान गरेका न् । यसर्थ सबै जातजाति वा समुदायहरुको रीतीरिवाज र संस्कृति परम्परा ानव सभ्याताकै अंग हो । यो २८३८ औं ताल्होछार सुखदपर्वको सुअवसरमा स पर्व संग सम्बन्धित सवै श्रमिक र जनजातिका जनताको न्यायोचित संघर्षको फलताको, सुख तथा संमृद्धिको कामना गर्दछु ।" भनिएको छ । राजनैतिक नहरु वाहेक नेपाल तामाङ घेदुङका केन्द्रीय अध्यक्ष तथा संयुक्त राष्ट्र संघका ादिवासी निकायका निर्वाचित एसिया महादेशका प्रतिनिधि सदस्य परशुराम ामाङ, नेपाल बौद्ध गुम्बा, मोरङ, पूर्वाञ्चलका प्रमुख लामा तथा नेपाल तामा दुङका पूर्वाञ्चल उपाध्यक्ष महेन्द्रजङ तामाङ, नेपाल आदिवासी/जनजाति त्रकारसंघका अध्यक्ष, चन्द्रसिं राई, दुर्ग बहादुर तामाङ स्मृति प्रतिष्ठानका सदस्य चिव, देबराज तामाङ, गुरुङ जातीय संस्था, तमु बौद्ध सेवा समितिका अध्यक्ष पाल गुरुङ, नेपाल माझि उत्थान संघका अध्यक्ष सुर्यबहादुर माझि, किरात राई योक्खाका अध्यक्ष, कुलबहादुर राई, किरात याक्थुम चुम्लुङका, मन्जुल कुमार क्थुम्बा आदिले ल्होछारको पूनित अवसरमा शुभकामना व्यक्त गर्नु भएको छ । सप्रकार विभिन्न राजनैतिक दलहरु समान्य शुभकामना व्यक्त गर्नु वाहेक यो माली तथा पहाडी मूलका आदिवासी/जनजातिहरुको महान चाड ल्होछारमा ासै राष्ट्रिय रुपमा राष्ट्रिय राजनैतिक पार्टिहरुले यो उत्सवमा महत्व नदेखाएको हसुस गरिएको छ । सरकारले पनि यो चाडमो चाड मान्ने जाति वा समुदायलाई त्र एक दिनको विदा दिएर सरकारीस्तरमा मान्यता दिए पनि दशै र तिहारमा जस्तो जकिंय सम्मान भने दिएको छैन् । यसले अझै पनि राज्यले यहाँका मूलवासीहरुको स्कार सांस्कृतिहरुप्रति चासो नराखेको हेला गरेकोकुरा प्रष्ट पारेको छ ।

༄༅།།ལྷོ་ཆར་ལ་ ཏམ་རི་ གྱེ་ཏང་ ཏ་ཛེ་།།

ཡམ་བུ་རི་ ཏ་མང་ རྒྱལ་ས་ མིན་ལ་ ཏམ་སོར་ སྒྱུ་སྒྱུ་སེ་ ནེ་བ་ ལ་རི་ ལྷོ་ཆར་ རིམ་ཁྲིམ་ ཐེན་ ཙུ་ད་ ཏི་རེ་རི་ ཏེན་བ་ ཏམ་ད་ གིན་སི་ གྱེ་ཏང་ སྙེང་ཛེ། གྱེ་ཏང་རི་ ནེ་པལ་ ཏ་མང་ སྐྱེ་ཏུང་ལ་ ཙོ་ཀྱོ་ པར་སུ་རམ་ ཏ་མང་སེ་ ནེ་པལ་རི་ ཏེན་ཏུ་ཛུ་གྱུལ་ ཕྱི་བ་ཏུ་གྱུ་ད་ ཛེ་ གྱལ་ས་སེ་ ཏེན་བ་ ལ་སི་ཁ་བ་སེ་ ནེ་པལ་ལ་ སཀྱི་ཛུ་གྱུལ་ ལྷོ་ཆར་ རང་བ་ ངོ་སེ་བ་ཀ་དི་ ཀླ་སི་ནེ་བ་ ཏེན་ན་ བི་སི་ ཆོར་ན་ ལ་ཛེ། ཁེན་པོ་ ཏ་མང་སེ་ སུང་ཛེ་ ང་ནེ་ཀ་དི་སེ་ ནེ་པལ་ གྱལ་ས་རི་ ང་ཙཚ་ སར་ཀར་སེ་ བརི་ཐན་ ཕྱི་བ་ཀ་དི་ད་ ནེ་པལ་ ཏ་མང་ སྐྱེ་ཏུང་ ཐེན་ ཛ་ན་ཛཏི་ སྐྱེ་ཏུང་ཀ་དི་ ཊེ་ཀ་སི་ སར་ཀར་དེན་ ཆད་སི་ ལྷོ་ཆར་ད་ ངོ་སེ་ན་ ལ་བ་ ཏེན་ན་ ། བི་སི་ ནོན་ སུང་ཛེ། ཐེནེ་སེ་ ཙུ་ ལྷོ་ཆར་ ཕྱི་བ་ ཏཏ་ཏི་ལ་ ཨཏེན་ ཙུ་ ལྷོ་ཆར་ལ་ ཀི་ཏྲུ་པ་ད་ ཙུ་ཛེ་ བི་སམ་ ཏི་ནེ་ བི་ལ་ཨི་ ཏིང་ ༨༧༠༠ ང་མཚ་ལ་ ཏེན་ན། ཙུ་ ཕྱི་བ་ ཛམ་བུ་ལིང་ ཁོར་ལ་ གི་ གྲེན་ ཐེན་ ཏང་བོཨི་ལ་ ཏེན་ན་ བི་སི་ ནོན་ ཆོར་ན་ ལ་སྒྱུ་ཛེ།

ཐེནོན་ གྱེ་ཁོར་རི་ ནེ་པལ་ ཏ་མང་ སྐྱེ་ཏུང་ལ་ གཞུ་རཨི་ ཨཛེ་ཏ་མན་ ཏ་ང་སེ་ ཏན་དི་ ནེ་པལ་རི་ ཛེ་ ཏོ་ལ་ ལྷོ་ཆར་ཨ་ སོ་ནམ་ ལྷོ་ཆར་ཨ་ ཐེན་ གྱལ་བོཨི་ ལྷོ་ཆར་ པང་བ་ སུབ་ ཛམ་བུ་ལིང་ཁོར་ལ་ ཙོ་ལ་ ཀི་ཏྲུ་པ་ ཙུ་ཛེ་ བི་སམ་ ཐེ་རང་བ་ ཁ་ནང་ནོ་ ཐྲིབ་ ཡང་བ་ ཨརི་ བི་སི་ ཆོར་ན་ ལ་ཛེ། ཐེནེ་སེ་ ལྷོ་ཆར་ བི་བ་ གིག་ནོན་ ཏེན་ན་ ཏིལ་ད་ བི་སམ་ བོད་ ཐེན་ ཏ་མང་སེ་ ཏེན་སི་ཁ་བ་ ལྷོ་ཆར་ ལ་ནེ་ཙོ་ གྱམ་ཏ་བ་ ལྷོ་ཀ་པ་པ་ {མལ་མས་ ལྷོ་}སི་ལསི་ ཛེ་ ལྷོ་སོམ་རི་ ཏི་རེམ་ རེ་གི་རི་ ནོན་ བོད་ཐེན་ ཏ་མང་ལ་ ལྷོཆར་ ཊེ་ཀ་

ནེ་བ་ ཏེན་ན། བོད་ལ་ ལྷོ་ཀ་པ་པ་{མལ་མས་ ལྷོ་} ཛམ་བུ་ལིང་ ཁོར་ལ་ སུན་དོ་ ཙོ་རི་ བི་མ་ ལྷོ་ གིག་ ལི་ཙཚ་ ཛེ་ ཀ་པ་པ་ ལ་བ་ ཁྲིམ་ ལ་སི་ ཙོ་རང་ ཏབ་ ཏེན་ན་ བི་སི་ ཆོར་ན་ ལ་ཛེ།

ཙུ་ གྱེ་ཁོར་རི་ གྲོང་ ཛ་ཏི་ལ་ ལྷོ་ཆར་ ཁེན་པོ་ ཛག་མན་ གྲོང་ཨ་ སྒྱུར་པ་ ལྷོ་ཆར་ ཁེན་པོ་ པ་སང་ གོ་པར་མ་ སྐྱིར་པ་ཨ་ ང་ཕྱང་ ལྷོ་སྐྱིར་ སཡིར་པ་ཨ་ ཊེལ་ལི་ ཛང་གྲོང་ ཐེན་ ཀན་ཆ་ ལམ་ ཡོལ་མོ་ཀ་དི་སེ་ རང་རང་ལ་ སེམ་ལིང་མོ་ ཐན་ཛེ།

༄༅།།ཏེ་པོ་ཕེན་དོ། སི་རིས་ཀོ་ ཕུལ།།

टेबोम्हेन्दो(सिरिको फूल) चेम्हानाम्थर

..........ताबाखाम्बा चुनोन ह्याङला संस्मरणला थुम्बा दुअी ताबा खाम्बा । ह्याङ नाम्स्यो(नाङगार) सीबानोन खाम्बा, तीग(ता) पाङ खाम्ला ? आअीला सीकुवारी ह्रुपतासी स्याबादुअीरी देमेननोन(साँच्चै) ङाअी छाङमानदा म्लेत्जी(म्लेजीम), ह्याङला ङाम्रीक्यार खासीचीबा सीबानोन(मृत्यु पनि), बर्माला थुम्बाग्लाखोररी (सीमान्तरी) ङाच्छाला मोर्चारी मुबा ङाला ङोसेबा(अस्तीत्व) नोन । ह्याङला कर्नेल स्यामा: आअी तील्दा थेराङ ङेबाला ? आअी नोन ङेबा(ङेत्बा), आअीनोन ङेत्बारी (ङेबारी) नीबा ? आअीदा नोन सोगेनला म्हाङजुगु सोर्बाछोर्बा । आअीनोन थोबोरी(क्रारी) म्हेन्दो ख्याप्सी साङसाङपा क्युअीलामरी ह्राङला लीदा च्यासी ङेबा ताङबा प्लीङना कीन्खाम्ला । आअीनोन थोरब्योनला(बैसला) चोपचोप्पा सेम छोर्बा मान्बा खाम्बा ? आअीमी स्याबा स्येबाचीम ङाअीनोन अआअीला खीम्सारी नोन स्याटीबा मुबा । आस्यासाअी आअीला आपासे थोबो छेक्ला(थाला) बीसी लोङतोबा । आअीला आपादा थार्नालाबारी बाङजेनदुगु वार्चा थोसी(पुअीसी) टीबा चीमुबा ।

आअीला दीमला नामाअीनाछोग्याम्से, आअीग्याम्से ङाअी सोगेनला छाङमान दुअीजुगु म्लेसी नीबा मुबा । चोराङनोन ब्याल्बोलारी(असार लारी) बुव्हारीला आलीरी स्याबा, आअी राङबान ह्याङ बुलुङला(कीरातला) जाकोलादुगु कैंबराला म्हेन्दोजुगु राङबा अुरअुरपा ग्राम्पादुगु ङोन्बा । चोराङ सोगेनला केकेबाग्याम्से ह्राङदा स्यान्दोन थान्बा खाम्साअी, आअीथेन ङादा स्हीवा थेन सु:ख़ला लेङमो खाल्सेअी(खालाङसेनोन) पीन्आतोसेला । हीन्साअी आअीसेनोन म्लेना लाबा हीन्ना ङादा । गोलेसे(गाल्छे) ङादा नासी ना-आखाम्बा सेमछेर्बासे क्लुप्बा ङादा । मान्बा ङाअी च्यान ह्रीला दोग(झ्याङ) न्हाङग्याम्से छ्योङबारी टोप ताबा । ङाअी ह्राङदानोन छोर्बा खाम्ना थान्बा आखाम, ङा क्यामोफ्लेजरी खीसीटीबा आखाम्ना थे झ्याङग्याम्से फीरक्याप थोन्बा(डोङबा) लाङव्हात(लाङीला स्हेररी) म्राङबा चील्चील्बा ङाला के(पेटि/बेल्ट) म्राङसी थेनीसे छोर्सी ह्राङला म्यासे ङादा पुङगे लासी च्यामु । ङाला तुम्बाक थेन संगिन म्राङसी ह्राङला म्या चीम्सी थान्बा ।ङा थेनीला ङाम्री दोबा, म्हुन, चाङमा, थेनी थेन ङा, ङादा ज्याबा म्हाङरी राङ छोर्बा, थेदुअी ।ङा ह्राङलान ग्योतरी थेनीदा व्हाम्पा(फकाउन) तीबा, ग्याल्मो पाङसी, चाङमाछाम पाङसी, ह्राङला छाङमान छोत्गे मान्बा, पाङगे मान्बाकादे, ताङबाकादे लासाअी नोन थेनीला ह्रीसेम खाअीमाअी ताङना लाबा आखाम । थेनीसे ङादा गोबा आखाम्ना नोन टीचीजी । थेलीच्छा ङादा आछुबा, आताङबा छोर्जी । ह्याङसीसी नीसे मुला, चु म्हुन गी ङादा पीनो पाङसी फुल्बा । थेनी आथाअीबा रालासी रेगे लाबा । *...स्यान्दो लीप्ला लाम्बुलीङरी*

नेपालरी तामाङ ह्युल्बाला ग्हेदुङ थेन छोर्बासोर्बा ग्लाखोररी(सञ्चार माध्यामरी) तामाङ ग्योत/ग्योअी:

वाङबा: नेपालला ल्हानान साम्ही(आदिवासी/जनजाति)दुगु नाङरी तामाङ ह्युल्बा गीक हीन्ना । तामाङ ह्युल्बासे पाङसी खाबा तामदा "तामाङग्योत या तामाङग्योअी" पाङबा मुला । तामाङसे पाङबा ग्योतला मीन नोन तामाङग्योत या तामाङ ग्योअी हीन्ना । चु तामाङग्योअी ग्योअीथेत्मा(भाषा परिवार) नाङरी टीबेटो बर्मन(भोट वर्मेली थेमे) ग्योतथेत्माला गीक फ्युक्पो ग्योअी हीन्ना । तामाङ ग्योत छाङमा(मोक्कोन) बीलाअी ल्हाना म्हीज्या(जनसंख्या)से गोबा पाङबा नेपालला गीक ग्योअी/ग्योत हीन्बा । ग्याल्ठीमसे नीबा ग्यार्जाङीसे गाङसाल दीङ(विगत २५० वर्ष) हेन्छे तामाङ ग्योत, यीग(लिपि), केह्राप(ईतिहास),पे-रेम्बा, रीमठीमदा नाङसी, प्लेसी थान्बासे तोदे ल्हेबा, छार्बा थेन सार्बा आरे ।थेग्याम्से तामाङ रीमठीम, यीग, ग्योअीकात्दा ल्हेना छार्ना लाबारी छोर्बासोर्बा तामसोर स्योस्यो तामाङ ग्योअीरी नोन तेत्बा(तेबा)ला मुबा ।

तामाङह्युल्बादुगुसे ग्हेदुङ(संगठन) ठोङबा छ्यामछ्याम(प्रेप्रे) नोन तामाङ ग्योअी/ग्योतदा ल्हेना छार्ना लाबारी तामसोर्बा स्योस्योकादे(पत्र-पत्रिकाहरु) छीसी खाबा मुबा । थेरी ङाच्छारी दीङ २०३३ हेन्छे २०४९ दोनारी थ्वीण्डेल, तामाङ भाषा तथा संकृति विकास समिति बुलेटिन-१ थेन रीमठीम-२, स्यो म्हेन्दो, याम्बु ङीसरला, छारम्हेन्दोकादेसे तामाङ जातिदा छोर्ना गोना लाबारी ग्यात लाबा मुबा ।

१. ग्हेदुङ ठोङबा :तामाङ ह्रुअीबाला ग्योत/ग्योअी, पे-रीमठीमजुगु ल्हेना, छार्ना लाबा थेन म्हासी नीबा ओन्माला दाङबोला केह्राप, काअीतेनजुंगु म्हाअीबारी साअीबारी(खोज अनुसन्धान लाबारी) ग्याल्सा थेन ग्याल्ठीमसे आलासाअी, आपीन्साअी नोन तामाङ जातिसे ह्राङनोन लाबारी दीङ २०१३ हेन्छे ग्हेदुङकादे ठोङबाला केह्राप(ईतिहास)याङबा । नेपाल ह्युल्साखोररी खाना दाम्मन दोना फ्राल्पा, फ्रापा, तामाङ ह्रुअीबा(तामाङ जातिला) नाम्सा, ह्युल्सा, तामाङला दीमरी दोबा थेन ङोस्येबा(परिचित) ग्हेदुङ(संगठन)कादेला ह्याङ पोबा ताङबा तामाङ ह्रुअीबाकादेसे तीनीला दुअीरी छोर्साअी, गोसाअी ज्यापा ताला मान्सी चुरी जाचापा केह्राप थेन ङोस्येबा लेङमो फुल्बा मुला । चुरी तामाङ व्हाअीरीमठीमला ग्लाखोररी ग्ये-लाबा ग्हेदुङकादेला लेङमो थान्बा आरे ।

१.१ नेपाल तामाङ समिति-२०१३

नेपाल ह्युल्सारी म्लाङ राणा ग्याल्ठीमदा स्यासी ब्याङख्लासी लीच्छा दीङ २००८ हेन्छे तामाङ ह्युल्बाजुगुसे ग्हेदुङ(संगठन) स्होबारी तीबा(तीप्पा) मुबा । चु ग्यात दीङ २०१३ दोमा छाङजी(सम्पन्नभयो) । तामाङ जातिला ग्योत, यीग, पे-ठीम, रीमठीमदा छार्ना ल्हेना लाबा स्हेङसेम(उदेश्य) कीन्सी नेपाल ग्याल्सारी तामाङ जातिला ङाच्छाला ग्हेदुङ "नेपाल तामाङ समिति-२०१३" स्होबारी खाम्जी ।

दीङ २०१७ री नेपालटी ग्ले महेन्द्रसे बहुदलग्लेठीम प्लोक्बा(राजनीतिक-कु) लासी छाङमान राजनतिक पार्टीदुगु थेन मुतेबा ग्हेदुङदुगु ठोङबारी आयाङबा ठीम(प्रतिबन्ध थान्बा) पञ्चायती ग्याल्ठीम, ह्युलठीम ग्याल्बो(ग्ले)से बाजी । थेसेलासी ङाच्छाला(ङोन्ला) ग्हेदुङ "नेपाल तामाङ समिति" मीनला सार्गेसार्गे, छार्गेछार्गेलाबा दुअीरी नोन तामाङ ह्युल्बाला चु ग्हेदुङदा सार्बारी, ल्हेबारी दुअी आयाङ । थे ग्याम्से चु तामाङ ग्हेदुङ मोक्को बीलाअी ङाच्छा ठुङसाअी नोन तोदे छार्बा आखाम । पञ्चायती ग्याल्ठीमसे नेपालला साम्ही(आदिवासी/जनजाति)दुगुला ग्योत/ग्योअी, यीग, रीमठीमदा तेन्बारी आपीनबा थेन लोप्खाङरी ह्राङला आमाग्योतरी ख्यात्पा डोबारी आपीन्ना, खाम्दे कासी, नाङसी थान्जी । दीङ २०१८ क्यार दामोदर सम्शेर जबरादा चोहोगाअुराअी(महासचिव) स्होसी चु 'नेपाल तामाङ समति' पन्चायती दुअीरी दोसी ठोङसाअी नोन चुसे तामाङ ह्युल्बाला सेम कीन्बाचा आखाम ।

१.२ नेपाल तामाङ ग्हेदुङ : दीङ २०४६ गाल्गे लाबादुअीरी तानाशाही पञ्चायती म्लाङ ग्याल्ठीमला दुयुङ नोन साम्सी, ङ्युल्सी जनआन्दोलन सार्जी । जनआन्दोलनला छ्यामछ्यामनोन(प्रेप्रेनोन) पन्चायती दुयुङरी तामाङ ह्युल्बाकादेसे दोसी नेपाल ह्युल्साक्योङलान तामाङदा ग्लागीकरी थान्बासेम थोसी दीङ २०४६ री "नेपाल तामाङ बौद्ध ग्हेदुङ स्होजी । चु ग्हेदुङसे थेदुअीरी मुबा छाङमान तामाङ ह्युल्बाला ग्हेदुङकादेला(संगठनहरुको) मुल्मीजुगुदा ग्लागीकरी थान्बा मुबा । दीङ २०४६ ला जनआन्दोलनसे पञ्चायती ग्याल्ठीम ब्याङसी प्लोक्ख्लासी लीच्छा नेपाल

...स्यान्दो लपेज ११री

ཏ་མང
तामाङ
सोम-ला
ग्या लो छुरला ग्यापुला ग्यापाडान्बा
ल्हो-गि, ध्योद-गि THE TAMANG TRI-MONTHLY माकार (तिम्ह्यु) ल्हो/तापा-ला
साङ्गे ल्हो - २५३६ Dec 1992

टे ल्हो तः दोसी (फर्केर) च्यामा

घेदुङला सोम जोम्ना

याम्बु तामाङ घेदुङचे ह्मुन्सा प्लिङजी

च्युङ रेवला साङगे गे लोप्पा जाङपा

सावाङ न्हुप गिक त्रिशुलीरी

ल्हो-छार

ह्युल्साखोर क्योङला (देशभरीको) तामाङ ह्युल्बाजुगुला "ह्युल्सा जोम्ना-२०४७ (राष्ट्रीय सम्मेलन)" स्हेङजी । चु जोम्नासे "नेपाल तामाङ ग्हेदुङ" मीन थान्जी ।

"नेपाल तामाङ ग्हेदुङ"से ठुङबा दुअी हेन्छेनोन तामाङ जातिला ग्योत, यीग, ग्योतकाअी, रीमठीमजुगु छार्ना ल्हेनालाबारी ग्यातलासी खाबा मुला । ग्हेदुङसे तामाङ जातिला तामाङ ग्योतरी, तामाङला ह्राङलान यीगरी नोन लोप्खाङरी(स्कूलरी) ख्यात्पा डोबा याङतोबा ताम, तामाङ रीमठीमदा ग्याल्सासे स्हेसा लातोबा, छार्ना ल्हेनालाबारी न्होर ल्हु-तोबा तामकादे ग्याल्साला सरकारदा फुल्सी ह्रीसीखाबा मुबा । नेपाल तामाङ ग्हेदुङला दात्ते नेपाल ग्याल्साला ५० बीमाल्हाना ह्युल(जिल्ला) इकाइ थेन ग्यार्जा ङा बीलाअी ल्हाना नाम्सा इकाइ समितिकादे ठोङबा मुला ।१.२.१ तामाङ

ग्हेदुङसे तामाङग्योतरी नोन छोर्बासोर्बा ग्लाखोररी लाबाग्यात :

क) रेडियो छोर्बासोर्बा ग्याम्से तामाङ ग्योतरी तामसोर(समाचार) :

चु ग्हेदुङसे ग्याल्साला सरकारी रडियो, टेलिभिजन थेन स्यान्दो छोर्बासोर्बा ग्लाखोरजुगुरी (सञ्चार माध्यामजुगुरी) साम्ही(आदिवासी/जनजाति)दुगुला ग्योत/ग्योअी, केह्रापला ताम, रीमठीमकादेदा नोन ज्यार्ती ग्योअी, थेन ज्यार्ती रीमठीम च्योच्यो(समान) ग्ला-पीन्तोबा, ग्ला-याङतोबा ताम, म्हीयाङताम(मानवअधिकारला ताम) हीन्ना बीसी आन्दोलन लासीखाबा मुला । चुनोन आन्दोलनसे लासी सरकारसे नेपालला साम्ही/जनजातिला ग्याअी/ग्योतजुगुदा रेडियो नेपालरी रडियो नेपालग्याम्से मिनेट ङा रेङबा दुअी तामसोर पीन्बारी पीन्बा तीजी । दीङ २०५१ यान्देला(भाद्र) १ गते कुनु हेन्छे तामाङ ग्योत थेन स्यान्दो साम्ही/जनजातिदुगुला ग्योतरी पीन्बा तामसोर(समाचार) क्षेत्रिय प्रशारणरीजे हीन्ना ।

नेपाल तामाङ ग्हेदुङसे चु दात्ते पीन्सी खाबा तामाङ ग्योतला तामसोरदा नेपाल क्योङनोन थाअीना थेन दुअी नो काप्सी रेडियो नेपालला राष्ट्रिय प्रशारणरी बोर्तोबा पाङसी खाबा मुला । सरकारसे दुअीकाप्बा थेन स्यान्दो गेताङ स्हेङबारी पीन्बा मीनरी डीसरेरी तीरेला गेताङ रेडियो नेपालरी १५ मिनेटला दुअी पीन्बा मुला । चुनोन गेताङ दात्ते रेडियो नेपालरी "स्यालगार" मीनसे नारे(विहिवार) कुनु ताचीबा मुला ।

(ख) मेट्रो अेफअेम रेडियो १०६.७ अेगाहर्जरी "तामाङ तामला ग्येताङ":

नेपालरी ह्राङला आमाग्योतदा छोत्पा(प्रयोग लाबा) दुयुङरी नेपालला सर्बोच्च अदालतसे दीङ २५०५६ जेठ १८ गते कुनु हेन्छे याम्बु महानगरपालिका, राजविराज नगरपालिका, धनुषा जि.वि.स.ला मीनरी सर्बोच्च अदालतसे उत्प्रेशनला आदेश ग्याम्से ह्राङला आमाग्योत नाम्सा गेदीमरी काबा मुबा ।

थेनोन नोन दुअीरी याम्बु महानगरपालिकासे ह्राङलानोन यावाङरी १०६.७ मेगा हर्जला मेट्रो एफ.एम. रेडियो स्टेसन स्हेङसी परिक्षण प्रशारण लाचीबा मुबा । मेट्रो एफ.एमदा च्याबा साम्बा लासी खाबा मेयरला प्रेश सल्लाहकार सुजिब बज्राचार्यसे थे मेट्रो एफ.एम. रेडियो स्टेसनरी ल्हानान ग्योतदुगुदा ग्ला-पीन्बारी सेमथान्बा मुबा । थेनीसे नेपाल तामाङ ग्हेदुङदा तामाङ ग्योतरी मेट्रो एफ.एम. रेडियो स्टेसनरी गेताङ स्हेङबारी लेङमो फुल्जी ।

दीङ २०५६ ब्याल्बोला(असार) १६ गते कुनु नेपाल तामाङ ग्हेदुङला गाअुराअी अजितमान तामाङ, मुल्मी ईन्दीरा थीङ तामाङ थेन ललितपुर ग्हेदुङला मीन मोक्तान तामाङसे नेपालला केह्नापरी(ईतिहासरी) तामाङ ग्योतरी रेडीयो छोर्बासोर्बा ग्लाखोरग्याम्से डे(गाङसाल) घण्टा रेङबा गेताङ तीजी । चोराङ तामाङ ग्योतरी रेदाङसे गेताङ स्होसी तामाङ ह्युल्बादुगुदा गोना, स्येना, छोर्ना थेन थाअीना लाबारी मेट्रो एफ.एम. रेडियोसे "तामाङ तामला ग्येताङ" मीनला ग्येताङ(कार्यक्रम) थोन्नालाचीबा मुला ।

दात्ते मेट्रो एफ.एम. रेडियोरी "तामाङ तामला गेताङ" स्होबा युनीटसे गेताङ ङ्यान्स्ह्युबाजुगु थेन तामाङ गान्बा खेन्पोवुगुसे गेताङरी प्रशारण लाबारी ब्रीसी पुअीखाबा a 1 - t f d , t *"नाङसाल"* मीनला छोर्बासोर्बा स्योस्यो तेसी खाचीबा मुला ।

(ग) तामाङ सोम्ला :

नेपाल तामाङ ग्हेदुङसे तामाङ ग्योअीला ला-सोमरी थोन्बा तामसोर स्योस्यो अजितमान तामाङ, धर्मराज तामाङ थेन ह्रोजुगु डीक्खेन मुबा(सम्पादकत्वरी) 'तामाङ सोमला' मीनला लासोमरी तीरेम थोन्बा तामसोर स्योस्यो टेल्हो(दीङ १९९२ दीसेम्बर) हेन्छे ज्या ब्ली(चारअंक) दोना तेबा मुबा । चु नोन तामाङ ग्योतरीजेन तामसोर स्योस्यो थोन्बा छाङ्मा बीलाअी ङाच्छा हीन्ना ।

चोराङ नेपाल तामाङ घेदुङसे तामाङ ग्योअी थेन यीगदा ल्हेना छार्नालाबारी ठुङमा हेन्छे छोर्बा सोर्बा गेखोररी(संन्चार माध्यामरी) बोर्बारी ग्येलासी खाबा मुला ।

गोश्वारा हुलाक कार्यालय दर्ता नं. .... जि.प्र.का. दर्ता नं. ११८/०५५/५६

༄༅།།ཀྲུཨི་ཡབ་ ད་བྲུ་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

२८३८औं ता ल्होछारला ज्यापाडान्बा छेरेङखाअी.

नेपाल तामाङ घेदुङ राष्ट्रिय कार्यकारिणी समिति

༄༅།།ཀྲུཨི་ཡབ་ ད་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

ल्होछारला ज्यापाडान्पा छेरेङखाअी.

HAPPY LHOCHHAR-2838

के.एम. तामाङ

महासचिव, सिक्किम तामाङ बौद्ध संघ

༄༅།།ཀྲུཨི་ཡབ་ ད་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

ल्होछारला ज्यापाडान्पा छेरेङखाअी.

HAPPY LHOCHHAR-2838

नरेश कुमार तामाङ

नयाँ वानेश्वर, काठमाण्डौ

༄༅།།ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ ཆེ་རེང་ཁཨི།། ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

WATER MALE HORSE NEW YEAR HAPPY LHOCHHAR-2838

Er. L.R. TAMANG

Hyonjan Electical Engineering Fabricator Pvt. Ltd., Soyambhu, Ring Road, KTM

༄༅།།ཀྲུཨི་ཡབ་ ད་བྲུ་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

HAPPY LHOCHHAR-2838

Mukesh Lama

www.tamangs.com

༄༅།།ཀྲུཨི་ཡབ་ ད་ ལྷོ་ཚར་ལ་ ཛྱ་པ་ཊན་པ་ཆེ་རེང་ཁཨི་།།

།།ཆུ་ཕོ་རྟ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་།།

ल्होछारला ज्यापाडान्पा छेरेङखाअी.

HAPPY LHOCHHAR-2838

S.TAMANG

CHAIRMAN, AITBA, INDIA

याङबा म्ही (प्रापक):

पाल/पाल्मो...

ग्लाखोर(ठेगाना):...

....

....

If not delivered please Returned To, PO.Box No, 11640, KTM ,Nepal

सम्पादक तथा प्रकाशक अजितमान तामाङ, सह-सम्पादन : लामा धर्मराज तामाङ, विगेन्द्र सिं वाअीबा, सम्पादन सहयोगी रामबहादुर पाख्रीन, लीलाबहादुर स्याङतान पोष्ट बक्स नं. ११६४०, काठमाण्डौ, E-mail. zambuling@yahoo.com, मुद्रण : समाचार पत्र अफसेट प्रेस, फलफूल गल्ली भोटाहिटी